

RIIGIKOHUS
*****

RIIGIKOHUS
ÕIGUSTEABE OSAKOND

SUNDTÄITMISE LUBAMATUKS TUNNISTAMINE

Kohtupraktika analüüs

Maarja Lillsaar

eraõiguse analüütik

Tartu
november 2011

Sisukord

1. ANALÜÜSI EESMÄRK	3
2. VALDKONNA ÕIGUSLIK REGULEERIMINE	3
3. RIIGIKOHTU PRAKTIKA	4
4. MAA- JA RINGKONNAKOHTUTE PRAKTIKA	7
4.1 SUNDTÄITMISE LUBAMATUKS TUNNISTAMISE HAGI ERISTAMINE KAEBUSEST KOHTUTÄITURI TEGEVUSE PEALE.....	7
4.2 SUNDTÄITMISE LUBAMATUKS TUNNISTAMISE HAGI ERISTAMINE TUVASTUSHAGIST	8
4.3 SUNDTÄITMISE LUBAMATUKS TUNNISTAMISE HAGI ESITAMISE EELDUSED.....	10
4.4 SUNDTÄITMISE LUBAMATUKS TUNNISTAMISE HAGI ESITATUD PÕHJUSEL, ET NÕUE ON RAHULDATUD.....	11
4.4.1 <i>Võlgnevus on tasutud valele arveldusarvele või maksekorraldus on ebakorrektset täidetud</i>	11
4.4.2 <i>Võlgnevus on tasutud sularahas</i>	12
4.4.3 <i>Võlgnevus on tasutud hinda alandades</i>	12
4.4.4 <i>Elatise maksimisega seotud asjad</i>	13
4.4.5 <i>Mitterahalise kohustuse täitmisega seotud asjad</i>	14
4.5 SUNDTÄITMISE LUBAMATUKS TUNNISTAMISE HAGI ESITATUD PÕHJUSEL, ET NÕUE ON AJATATUD	15
4.6 SUNDTÄITMISE LUBAMATUKS TUNNISTAMISE HAGI ESITATUD PÕHJUSEL, ET NÕUE ON TASAARVESTATUD	15
4.6.1 <i>Tasaarvestuse olukorra esinemine</i>	15
4.6.2 <i>Töölepingu lõpetamist puudutavate hüvitiste tasaarvestamine</i>	17
4.6.3 <i>Välisriigi kohtu otsusega väljamõistetud kohustuse tasaarvestamine</i>	17
4.7 SUNDTÄITMISE LUBAMATUKS TUNNISTAMISE HAGI ESITATUD TMS § 221 LG-S 1 LOETLEMATA PÕHJUSEL	18
4.7.1 <i>Põhjuseks hea usu põhimõtte rikkumine</i>	18
4.7.2 <i>Põhjuseks nõude ebaselgus</i>	19
4.7.3 <i>Põhjuseks, et puudub täitedokument</i>	20
4.7.4 <i>Põhjuseks, et nõuet ei ole</i>	22
4.7.5 <i>Põhjuseks, et nõue on aegunud</i>	24
4.7.6 <i>Põhjuseks, et viivisenõue või leppetrahv on ebamõistlikult suur</i>	25
4.7.7 <i>Põhjuseks, et tegemist on vastastikuste kohustustega</i>	26
4.7.8 <i>Põhjuseks, et isiku suhtes on juba läbi viidud täitemenetlus samal alusel või teda on ühe asja eest karistatud kaks korda</i>	27
4.7.9 <i>Põhjuseks, et isikule ei ole nõuetekohaselt kätte toimetatud dokumente välisriigis toimunud kohtumenetluse kohta</i>	28
4.7.10 <i>Põhjuseks, et täitedokument on halduskohtus vaidlustatud</i>	28
5. KOKKUVÕTE	29

1. Analüüsi eesmärk

Analüüsis uuritakse sundtäitmise lubamatuks tunnistamise normide rakendumist esimese ja teise astme kohtutes. Analüüsi objektiks on 1.01.2008 – 31.06.2011 maa- ja ringkonnakohtus tehtud, KIS-i vahendusel kättesaadavad sundtäitmise lubamatuks tunnistamist puudutavad otsused (kokku 184 lahendit). Analüüsi ülesandeks on üldistada valdkonna kohtupraktikat ning tuua välja seda iseloomustavad tunnused ja probleemid.¹

Muu hulgas uuritakse järgmisi küsimusi:

- kuidas toimub sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi eristamine kaebusest kohtutäituri tegevuse peale ja tuvastushagist;
- milline on TMS § 221 lg-s 1 loetletud põhjustel esitatud sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagide lahendamise praktika;
- millistel TMS § 221 lg-s 1 loetlemata põhjustel esitatakse sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagsid ja kuidas neid lahendatakse?

2. Valdkonna õiguslik reguleerimine

Täitemenetluse seadustiku (TMS) § 48 kohaselt kohtutäitur lõpetab täitemenetluse, kui talle esitatakse kohtulahend, millega on sundtäitmine tunnustatud lubamatuks.

Sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi eelduseks on kehtiva täitedokumendi olemasolu. TMS § 221 lg 1 kohaselt võib võlgnik esitada sissenõudja vastu hagi täitedokumendi alusel sundtäitmise lubamatuks tunnistamiseks, eelkõige põhjusel, et nõue on rahuldatud, ajatatud või tasaarvestatud. Sama paragrahvi teise lõike järgi on nimetatud vastuväited kohtulahendi puhul lubatud üksnes siis, kui alus, millel need põhinevad, on tekkinud pärast kohtulahendi jõustumist. Nimetatud sätetest võib järeldada, et ei ole ammendavat loetelu selle kohta, millised sundtäitmise lubamatuks tunnistamise põhjused olla võivad, kuid kui täitedokumendiks on kohtulahend, peavad need olema tekkinud pärast kohtulahendi jõustumist.²

5. aprillil 2011. a jõustusid TMS-is olulised muudatused sundtäitmise lubamatuks tunnistamise kohta (seoses võlgade ümberkujundamise ja võlakaitse seaduse (VÕVS) jõustumisega). VÕVS-i eelnõu seletuskirjas oli märgitud, et ebaselge on see, kuidas võlgnik saab ennast kaitsta täitemenetluses nn kohese sundtäimisega pandilepingute puhul, kus pandipidaja võib tagatise realiseerimiseks pöörduda otse täituri poole (sh eriti kõrvalnõuete suhtes). Kohtupraktika järgi tuleb selleks kasutada TMS § 221 järgset sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi, kuigi seaduse tekst on selles osas ebaselge.³ Ilmselt seetõttu lisati TMS-i § 221 lg 1¹, mis sätestab, et muu kui kohtulahendi sundtäitmise puhul, iseäranis TMS-i § 2 lg 1 p-des 18–19¹ nimetatud täitedokumentide puhul, saab võlgnik sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi esitada ka kõik vastuväited täitedokumendist tuleneva nõude olemasolule ja kehtivusele.

Kui varasemalt sätestati TMS § 221 lg-s 3, et sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi võib esitada täitemenetluse lõpuni, kuid mitte hiljem kui 30 päeva pärast täitmisteate kättetoimetamist,

¹ Analüüsis esitatud seisukohtadel ei ole siduvat mõju ja need ei ole käsitatavad Riigikohtu seisukohana. Riigikohus võtab õiguslikke seisukohti vaid kohtulahendis.

² Vt ka Riigikohtu 31. jaanuari 2008. a lahend **tsiviilasjas nr 3-2-1-134-07**.

³ Kättesaadav: <http://www.riigikogu.ee/?page=eelnou&op=ems&emshelp=true&eid=1004095&u=20111123150459> (23.11.2011).

siis nüüd võib nimetatud sätte kohaselt hagi esitada täitemenetluse lõpuni. Praktikas võib tekkida küsimus, kas hagi võivad esitada ka isikud, kelle jaoks on varasema seaduse redaktsiooni kohaselt hagi esitamise tähtaeg juba lõppenud (sh ka need isikud, kes on varasemalt sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi esitanud, kuid aegumise tõttu ei ole hagi rahuldatud).

TMS § 222 lg 1 kohaselt võib ka kolmas isik, kellel on sundtäitmise eseme suhtes selle sundtäitmist takistav õigus, eriti omandiõigus või piiratud asjaõigus, esitada hagi vara arestist vabastamiseks või sundtäitmise muul põhjusel lubamatuks tunnistamiseks kohtule, kelle tööpiirkonnas sundtäitmine toimub. Lõike 2 järgi võib nimetatud hagi võib kolmas isik esitada ka juhul, kui täitemenetluses rikutakse tema kasuks tehtud tsiviilseadustiku üldosa seaduse §-s 88 nimetatud käsutuskeeldu.

3. Riigikohtu praktika

Sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi olemuse kohta on Riigikohus 27. jaanuari 2010. a otsuses **tsiviilasjas nr 3-2-1-153-09** märkinud, et sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi iseloomustab materiaalsoiguslik vaidlus võlgniku ja sissenõudja vahel, mis puudutab täitedokumentis dokumenteeritud nõuet. Sama on Riigikohus märkinud ka oma 31. mai 2010. a määruses **tsiviilasjas nr 3-2-1-49-10** ja 2. juuni 2008. a määruses **tsiviilasjas nr 3-2-1-42-08**.

Riigikohus on leidnud sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi esitamise kohta järgmist: kui võlgnik leiab täitemenetluses, et ta on täitedokumendi täitnud või et sundtäitmine on tema suhtes muul põhjusel lubamatu, võib ta esitada sissenõudja vastu hagi täitedokumendi alusel sundtäitmise lubamatuks tunnistamiseks (Riigikohtu 28. aprilli 2010. a otsus **tsiviilasjas nr 3-2-1-31-10**, vt ka 19. jaanuari 2011. a otsus **tsiviilasjas nr 3-2-1-134-10** ja 28. aprilli 2011. a määrus **tsiviilasjas nr 3-2-1-26-11**).

Sisuliselt sama on märgitud Riigikohtu 18. novembri 2009. a otsuses **tsiviilasjas nr 3-2-1-107-09** (sealjuures märkis kohus, et täitemenetlust ei lõpeta mitte nõude rahuldamine, vaid täitemenetluse lõpetamise alused on sätestatud TMS §-s 50). Lisaks on Riigikohus ühes lahendis märkinud, et kohese sundtäitmise kokkuleppe olemasolul ei saa hüpoteegiga koormatud kinnisasja omanik vältida täitemenetlust ainuüksi täitemenetlusele vastuväidet esitades, vaid peab esitama selleks TMS § 221 järgi hagi sundtäitmise lubamatuks tunnistamiseks (Riigikohtu 24. oktoobri 2006. a otsus **tsiviilasjas nr 3-2-1-93-06**).

Sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi eesmärgi kohta on märgitud järgmist: **sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi eesmärk on täitedokumendi täidetavuse kõrvaldamine, mitte täitedokumendi enda või selle jõustumise kõrvaldamine** (Riigikohtu 24. oktoobri 2006. a otsus **tsiviilasjas nr 3-2-1-93-06**, Riigikohtu 9. novembri 2009. a määrus **tsiviilasjas nr 3-2-1-116-09** ja 28. aprilli 2011. a määrus **tsiviilasjas nr 3-2-1-26-11**).

Mitmes otsuses on käsitletud sundtäitmise lubamatuks tunnistamise ja tuvastushagi erisusi. Näiteks on 28. aprilli 2010. a otsuses **tsiviilasjas nr 3-2-1-31-10** ja ka Riigikohtu 17. novembri 2010. a otsus **tsiviilasjas nr 3-2-1-104-10** märgitud: kui võlgnik soovib saavutada juba käimasoleva sundtäitmise lõpetamist, ei ole selleks kohane õiguskaitsevahend tsiviilkohtumenetluse seadustiku (TsMS) § 368 lg 1 järgse tuvastushagi esitamine, sest sellega ei saavutata menetluslikult rohkem kui üksnes TMS § 221 lg 1 järgse hagi esitamisega. Kohus lisas, et TsMS § 368 lg 1 järgse haginõude saab esitada ka koos TMS § 221 lg 1 järgse haviga. Kohus märkis nimetatud otsuses täiendavalt ka seda, et TMS § 221 lg 1 järgse hagi esitamine ei ole välistatud ka enne täitemenetluse alustamist, kui seda võib lähitulevikus eeldada.

Ka 19. jaanuari 2011. a otsuses **tsiviilasjas nr 3-2-1-134-10** on leitud, täitemenetluses täitedokumendi tõlgendamise üle vaidluse tekkimise korral võib TsMS § 368 lg 2 järgi sissenõudja või võlgnik esitada hagi teise poole vastu nõudega tuvastada, kas täitedokumendist tuleneb hagejale mingi konkreetne õigus või kohustus. Sellise hagi võib pool esitada ka TMS § 221 lg 1 järgi esitatud hagi menetlemisel.

TMS § 221 lg-s 1 nimetatud vastuväidete kohta on Riigikohus mitmel korral märkinud, et need on TMS § 221 lg 2 järgi kohtulahendi puhul lubatud üksnes siis, kui alus, millel vastuväited põhinevad, on tekkinud pärast kohtulahendi jõustumist. (vt Riigikohtu 9. novembri 2009. a määrus **tsiviilasjas nr 3-2-1-116-09** ja 18. novembri 2009. a otsus **tsiviilasjas nr 3-2-1-107-09**). Riigikohus on ka 17. juuni 2009. a määruses **tsiviilasjas nr 3-2-1-64-09** märkinud, et kuna TMS § 221 lg 2 kohaselt **võib vastuväide kohtulahendi korral põhineda vaid sellisel asjaolul, mis on tekkinud pärast kohtulahendi jõustumist**, siis ei ole võimalik sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi vaidlustada neid asjaolusid, mis on tuvastatud jõustunud kohtulahendiga.

Ka 17. novembri 2010. a otsuses **tsiviilasjas nr 3-2-1-104-10** on leitud, et TMS § 221 lg-te 2 ja 3 koostoimest tulenevalt on tasaarvestuse vastuväide lubatud sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi esitamisel üksnes siis, kui tasaarvestus on tehtud pärast kohtulahendi jõustumist, kuid enne täitmisteate kättetoimetamist.

TMS § 221 lg-s 1 loetlemata sundtäitmise hagi esitamise põhjuste kohta Riigikohus leidnud järgmist: **TMS § 221 lg-s 1 toodud näidisloetelu on esitatud kõige üldarusaadavamatest näidetest ning ei välista teistsugusel alustel sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi vastuväidete esitamist** (Riigikohtu 31. jaanuari 2008. a otsus **tsiviilasjas nr 3-2-1-134-07**). Mõned TMS § 221 lg-s 1 loetlemata põhjendused on Riigikohtu lahendites esile toodud:

- Riigikohus on 27. jaanuari 2010. a otsuses **tsiviilasjas nr 3-2-1-153-09** märkinud, et üheks materiaalõiguslikuks vastuväiteks, millega põhjendada TMS § 221 lg 1 alusel esitatavat hagi, **võib olla ka ebamõistlikult suur leppetrahv** VÕS § 162 lg 1 järgi. VÕS § 113 lg 8 sätestab, et VÕS § 162 kohaldub ka viivise suhtes. Lisaks on Riigikohus 17. juuni 2009. a määruses **tsiviilasjas nr 3-2-1-64-09** märkinud, et TMS § 221 alusel võib esitada hagi leppetrahvi või viivise vähendamiseks aja eest pärast kohtulahendi jõustumist. Seda aga vaid juhul, **kui leppetrahv või viivis ei ole kohtulahendis välja mõistetud kindla summana või kui selle lõplik suurus ei ole lahendist tulenevalt välja arvatav**;
- 18. novembri 2009. a otsuses **tsiviilasjas nr 3-2-1-107-09** on Riigikohus leidnud, et **olukorras, kus täiteasjas täitemenetlust lõpetatud ei ole, võib võlgnikku ähvardava kordustäitmise vältimiseks esitada ka sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi**;
- kui sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi esitatakse lisaks materiaalõiguslikele väidetele ka väide, et dokument ei vasta täitedokumendi nõuetele ja seda ei oleks tohtinud täitmisele võtta, tuleb ka see väide lahendada hagimenetluses. Kui aga sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi esitatakse üksnes väide täitedokumendi puudumise tõttu täitmisele esitatud dokumendi täitmisele võtmise vastu, toomata nõude vastu materiaalõiguslikke põhjendusi, siis tuleb see hagi jätta menetluse võtmata või läbi vaatamata (Riigikohtu 2. juuni 2008. a määrus **tsiviilasjas nr 3-2-1-42-08**);
- 27. jaanuari 2010. a otsuses **tsiviilasjas nr 3-2-1-153-09** on kohus jõudnud järeldusele, et võlgnikul on õigus esitada sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi ka juhul, kui

võlgniku vastuväide (käendajana) seisnes selles, et laenuandja ei olnud laenusaja laenusummat andnud;

- sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi võib esitada ka siis, kui kohtutäitur on otsuses määranud kohtutäituri tasu kindlaks nn diskretsiooniotsusena (Riigikohtu 13. oktoobri 2009. a otsus **tsiviilasjas nr 3-2-1-88-09**);
- **kui ükski sõltumatu organ ei ole poolte vaidlust enne täitedokumendi kohtutäiturile esitamist läbi vaadanud, tuleb tõlgendada TMS § 221 lg-t 1 laiendavalt ning lubada võlgnikul esitada hagi ka sellise põhjendusega, et sundtäitmisele võetud nõuet ei ole algusest saadik tekkinud** (Riigikohtu 31. jaanuari 2008. a otsus **tsiviilasjas nr 3-2-1-134-07**);

Kuid Riigikohtu 19. jaanuari 2011. a otsuses **tsiviilasjas nr 3-2-1-134-10** on leitud, et **sundtäitmise lubamatuks tunnistamise aluseks ei ole täitedokumendi ebaselgus**. Täitemenetluses täitedokumendi tõlgendamise üle vaidluse tekkimise korral võib TsMS § 368 lg 2 järgi sissenõudja või võlgnik esitada hagi teise poole vastu nõudega tuvastada, kas täitedokumendist tuleneb hagejale mingi konkreetne õigus või kohustus. Sellise nõudega tuvastushagi võib esitada täitedokumendi selgitamiseks ka muul juhul, kui menetlusosalised vaidlevad täitedokumendi täitmise või toime üle.

17. juuni 2009. a määruses **tsiviilasjas nr 3-2-1-64-09** on Riigikohus märkinud, et seadus ei näe ette võimalust kohaldada TMS § 221 lg-t 1 olukorras, kus võlgniku vastu ei ole algatatud sundtäitmise menetlust, kuid on algatatud pankrotimenetlus. TMS § 221 lg-t 1 saab kohaldada pankrotimenetluses analoogia alusel selliselt, et pankrotihalduril on õigus esitada võlgniku seadusliku esindajana hagi jõustunud kohtulahendi täidetavuse vaidlustamiseks. Enne nõuete kaitsmise koosolekut esitatud sundtäitmise täidetavuse vaidlustamise hagi vaidlustatud nõue on tunnustamata nõue seni, kuni jõustub selle hagi kohta tehtav kohtulahend. Leppetrahvi või viivise vähendamiseks pankrotihalduri esitatud sundtäitmise täidetavuse vaidlustamise hagi rahuldamise korral on varasema kohtulahendiga rahuldatud nõue tunnustatud pankrotiseaduse (PankrS) § 103 lg 4 järgi vaid osas, milles leppetrahvi uue kohtulahendiga ei vähendatud.

Saneerimise kohta on 29. septembri 2010. a määruses **tsiviilasjas nr 3-2-1-78-10** märgitud, et saneerimiseaduse (SanS) § 45 lg 5 järgi on kinnitatud saneerimiskava täitedokument saneerimiskavaga ümberkujundatud nõuete suhtes, mille täidetavust ei saa VÕS § 101 lg-s 1 sätestatud õiguskaitsevahendeid kasutades kõrvaldada, kuid enne täitemenetluse alustamist ei ole välistatud TMS § 221 lg 1 järgse hagi esitamine, kui seda võib lähitulevikus eeldada.

Kolmandate isikute õiguste kohta sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi esitada on Riigikohus 4. veebruari 2011. a määruses **tsiviilasjas nr 3-2-1-166-10** leidnud, et TMS § 222 lg 1 järgi võib vara arestist vabastamise või sundtäitmise muul põhjusel lubamatuks tunnistamise hagi esitada ka kolmas isik, kellel on sundtäitmise eseme suhtes selle sundtäitmist takistav õigus, eriti omandiõigus või piiratud asjaõigus.

Riigikohtu 28. aprilli 2010. a otsuses **tsiviilasjas nr 3-2-1-31-10** on leitud, et põhjendamatu täitemenetlusega võlgnikule kahju tekitamise korral või sissenõudja võlgniku arvel alusetult rikastumise korral (eelkõige võlgniku õiguse rikkumise tõttu) võib võlgnik vastava nõude eelduste olemasolul esitada hagi sissenõudja vastu ka pärast täitemenetlust.

4. Maa- ja ringkonnakohtute praktika

4.1 Sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi eristamine kaebusest kohtutäituri tegevuse peale

Sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi annab isikule võimaluse kaitsta oma õigusi täitemenetluses. Esineb olukordi, kus on keeruline otsustada, kas lubatav õiguskaitsevahend on hagi sundtäitmise lubamatuks tunnistamiseks või kaebus kohtutäituri tegevuse peale TMS § 217 alusel. Kohtutäituri tegevuse peale esitatud kaebuse rahuldamine eeldab kohtutäituri viga menetluse läbiviimisel, TMS § 221 aga seda eelduseks ei sea. Üksikjuhtudel võib eristamine olla raske.⁴ Riigikohus on mitmel korral leidnud, et *sundtäitmise lubamatuks tunnistamiseks korral on tegemist haviga, mille eesmärk on täitedokumendi täidetavuse kõrvaldamine, mitte täitedokumendi enda või selle jõustumise kõrvaldamine. Seda hagi iseloomustab materiaaõiguslik vaidlus võlgniku ja sissenõudja vahel, mis puudutab täitedokumendis dokumenteeritud nõuet*⁵. Enamasti ei ole kohtud pidanud (tulenevalt asjaoludest) vajalikuks analüüsida, kas isik oleks pidanud esitama sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi asemel kaebuse kohtutäituri tegevuse peale. Kuid leidis ka teistsuguseid näiteid.

Ühes asjas on kohus leidnud, et isik oleks pidanud sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi asemel esitama kaebuse kohtutäituri tegevuse peale. Harju Maakohtu menetluses olnud **tsiviilasjas nr 2-08-28173** olid hagejad muu hulgas seisukohal, et kohtutäituri poolt on täitemenetlus algatatud selleks seadusest tulenevaid nõudeid oluliselt rikkudes, mis toob kaasa sundtäitmise lubamatuks tunnistamise. Kohus leidis 14. mai 2009. a otsuses, et **vastuväited kohtutäituri tegevusele täitemenetluse läbiviimisel ei ole esitatud haginõude aluseks**. Kohtutäituri tegevuse vaidlustamine toimub haviga menetluses. Kohus jõudis seisukohale, et ei ole põhjastatud nimetatud alusel sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi esitamine.

Harju Maakohtu 7. aprilli 2010.a otsuses **tsiviilasjas nr 2-09-54537** küll ei analüüsitud, kas isik peaks esitama sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi või kaebuse kohtutäituri tegevuse peale, kuid tulenevalt asjaoludest oleks ilmselt siiski pidanud esitama kaebuse kohtutäituri tegevuse peale. Eelpool nimetatud otsuses jõudis kohus järeldusele, et *vaatamata asjaolule, et täitemenetlus on lõppenud, on võimalik anda õiguslik hinnang, kas täitemenetlus oli lubamatu või mitte, kuna tulenevalt TMS § 221 lg-st 4 jäävad hagi rahuldamise puhul täitekulud sissenõudja kanda. Seega saab hagejal olla õiguslik huvi esitada sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi*.

Nimetatud seisukohale saab vastu vaielda, kuna võlgnik saab kaevata täituri otsuste ja tegevuse peale TMS §-des 217 ja 218 sätestatud korras. Võlgnik võib kaevata näiteks täitekulude temalt väljamõistmise peale TMS § 182 lg 2 või TMS § 38 lg 2 alusel. Seda on märgitud ka Tartu Ringkonnakohtu 16. märtsi 2009. a otsuses **tsiviilasjas nr 2-07-26556**, kus kohus leidis, et *käesoleval juhul on võlgnik, s.o hageja, hagi esitamise ajaks juba täitnud täitedokumendi. Seega ei ole tema poolt hagi esitamise eesmärgiks täitedokumendi täidetavuse kõrvaldamine. [---] Kui hageja eesmärgiks sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi esitamisel on olnud vabaneda täitekuludest, siis selle eesmärgi saavutamiseks tuleks hagejal esitada TMS § 217 kohane kaebus kohtutäituri otsuse peale, millega on talt välja mõistetud kohtutäituri tasu*.

⁴ Vt Riigikohtu 2. juuni 2008. a määrus **tsiviilasjas nr 3-2-1-42-08**.

⁵ Sama on märkinud Riigikohtu tsiviilkolleegium mitmes lahendis, vt nt 31. mai 2010. a määrus **tsiviilasjas nr 3-2-1-49-10**.

4.2 Sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi eristamine tuvastushagist

Sundtäitmise lubamatuks tunnistamise vaidlustes võib tekkida ka küsimus TMS § 221 ja TsMS § 368 lg 1 kohaldamisest. TsMS § 368 lg 1 kohaselt võib hageja esitada hagi õigussuhte olemasolu või puudumise tuvastamiseks, kui tal on sellise tuvastamise vastu õiguslik huvi. Riigikohus on mitmes lahendis märkinud, et kui võlgnik soovib saavutada juba käimasoleva sundtäitmise lõpetamist, ei ole selleks kohane õiguskaitsevahend TsMS § 368 lg 1 järgse tuvastushagi esitamine, sest sellega ei saavutata menetluslikult rohkem kui üksnes TMS § 221 lg 1 järgse hagi esitamisega. TsMS § 368 lg 1 järgse haginõude saab esitada ka koos TMS § 221 lg 1 järgse haviga.⁶ Sellise hagi võib pool esitada ka TMS § 221 lg 1 järgi esitatud hagi menetlemisel.⁷

Üldiselt on maa- ja ringkonnakohtute praktikas on küllalt hästi eristatud tuvastushagi ja sundtäitmise lubamatuks tuvastamise hagi ning nende erinevad tagajärjed on ka lahendites välja toodud. Näiteks ühes asjas oli isik esitanud nii tuvastushagi kui sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi. Harju Maakohtu menetluses olnud **tsiviilasjas nr 2-06-18073**⁸ oli hageja selgitanud, et tema õiguslik huvi poolte võlasuhte tasaarvestuse ja osaliselt täitmisega lõppemise tuvastamiseks seisneb selles, et täitemenetluse saaks lõpetada. Kohus leidis 18. veebruari 2011. a otsuses, et hageja tuvastusnõue on suunatud samuti täitemenetluse lõpetamisele, mis eeldab TMS § 48 p 4 kohase kohtulahendi esitamist kohtutäiturile ja millisel juhul on kohaseks õiguskaitse vahendiks sundtäitmise hagi esitamine. Ka sundtäitmise lubamatuks tunnistamiseks oli hageja tuginenud asjaolule, et pooltevahelised rahalised nõuded on osaliselt tasaarvestatud ja täidetud. Tuvastusnõue ja sundtäitmise lubamatuks tunnistamise nõue on esitatud sama eseme kohta samal alusel. Seetõttu jättis kohus tulenevalt TsMS § 423 lg 1 p-st 4 tuvastushagi läbi vaatamata (kohtu menetluses on samade poolte vahel asi sama eseme kohta samal alusel). Kohus viitas ka Riigikohtu seisukohale, mille kohaselt tuvastushagi menetluse selline lõpetamine ei oma tähendust TsMS § 371 lg 1 p 4 järgi juhul, kui hageja soovib esitada hagi kostja vastu eelpool nimetatud tasaarvestamiseks kasutatud nõude sissenõudmiseks.⁹

Esines ka olukord, kus üks hageja oli esitanud sundtäitmise lubamatuks tunnistamise ja teised hagejad olid esitanud tuvastushagi. Harju Maakohtu menetluses olnud **tsiviilasja nr 2-09-1266**¹⁰ asjaolude kohaselt pidid isikud kohtuotsusest tulenevalt 30 päeva jooksul peale kohtuotsuse jõustumist avaldama enda kulul kohtuotsuse resolutsiivosa p 2 linnalehes eesti ja vene keeles samas kohas ja samas formaadis kui oli avaldatud varasem artikkel. Vastavalt kohtuotsusele ilmus väljaande esilehel artikkel, milles isikud avaldasid kohtuotsuse resolutsioonis märgitud teksti ja seega täitsid kohtuotsuse nõuetekohaselt. Kostja heitis ette avaldatud artiklite formaati ning esitas taotlused täitemenetluse algatamiseks. Hagejad leidsid, et nad on oma kohustuse täitnud ning pöördusid kohtu poole nii tuvastushagidega kui sundtäitmise lubamatuks tunnistamise haviga. Kohus liitis hagiid ühte menetlusse. 12. veebruari 2010. a otsuses leidis kohus, et hagejatel on õiguslik huvi esitada tuvastusnõue kohtuotsuse täitmise tuvastamiseks, kuna see puudutab nende õigusliku kohustuse täitmist. Kohus leidis, et vaidlusalused artiklid olid

⁶ Vt Riigikohtu 28. aprilli 2010. a otsus **tsiviilasjas nr 3-2-1-31-10** ja 17. novembri 2010. a otsus **tsiviilasjas nr 3-2-1-104-10**.

⁷ Riigikohtu 19. jaanuari 2011. a otsus **tsiviilasjas nr 3-2-1-134-10**.

⁸ Jõustumise ootel seisuga 23.11.2011.

⁹ Riigikohtu 17. novembri 2010. a otsus **tsiviilasjas nr 3-2-1-104-10**.

¹⁰ Tallinna Ringkonnakohus nõustus 27. detsembri 2010. a otsuses maakohtu otsuse põhjendustega. Riigikohus jättis 2. mai 2011. a **määrusega nr 3-7-1-2-110** kassatsioonkaebuse menetlusse võtmata.

ka tekstilt lühemad ning seetõttu ei ole mõeldav, et formaat oleks täielikult sama ning tunnistas sundtäitmise lubamatuks ja tuvastas otsusega, et hagejate kohustus on täidetud st rahuldas mõlemad hagid. Silmas peaks aga pidama seda, et tuvastushagiga ei saavutata juba käimasoleva sundtäitmise lõpetamist.

Samas tuleks eristada TsMS § 368 lõikeid 1 ja 2. TsMS § 368 lg 2 kohaselt täitemenetluses täitedokumendi tõlgendamise üle vaidluse tekkimise korral võib sissenõudja või võlgnik esitada hagi teise poole vastu nõudega tuvastada, kas täitedokumendist tuleneb hagejale mingi konkreetne õigus või kohustus. Sellise nõudega tuvastushagi võib esitada täitedokumendi selgitamiseks ka muul juhul, kui täitedokumendi täitmise või toime üle on menetlusosaliste vahel tekkinud vaidlus. Riigikohus on leidnud, et TsMS § 368 lg-st 2 tuleneva spetsiifilise tuvastusnõude esitamiseks piisab õigusliku huvi olemasoluks sellest, kui hageja põhistab, et täitedokumendi täitmiseks on algatatud täitemenetlus, mille toimingute tegemisel on tekkinud vaidlus võlgniku ja sissenõudja vahel või kohtutäituriga selle üle, kuidas täitmine peab toimuma. Hagi tuleb kohtult paluda tuvastada, et mingil konkreetsel viisil täitedokumenti täites saab selle lugeda täidetuks. Mõistlik on esitada mitu alternatiivset nõuet, sest kui kohus hageja pakutud täitmise viisidega ei nõustu, jääb hagi rahuldamata. Lubamatu on hagi, milles kohtult taotletakse täitedokumendi täitmise viisi kindlaksmääramist, kuid ise mingit viisi välja ei pakuta, või milles üksnes palutakse täitedokumenti selgitada.¹¹ Seega võib TsMS § 368 lg 2 alusel esitada tuvastushagi täitedokumendi selgitamiseks.

Näiteks Tallinna Ringkonnakohtu menetluses olnud **tsiviilasjas nr 2-09-4062**¹² palus hageja tuvastada, et algatatud täitemenetlus on õigusvastane täitedokumendi puudumise tõttu ja tal on õigus keelduda nõude täitmisest. Ringkonnakohus jõudis 23. veebruari 2010. a otsuses järeldusele, et poolte vahel ei ole vaidlust täitedokumendis sisalduva tõlgendamise üle, vaid sundtäitmise lubatavuse üle, kas esitatud täitedokumenti saab täitmisele pöörata või mitte. Selline vaidlus lahendatakse TMS § 221 lg-s 1 sätestatud sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi esitamisega. **TsMS § 368 lg 2 alusel esitatud hagi tagajärg saab olla ainult tuvastuslik.** Selline lahend ei kõrvalda kohtutäiturile esitatud notariaalse lepingu sundtäidetavust. Hageja oli valinud õiguskaitseviisiks tuvastushagi esitamise TsMS § 368 lg 2 alusel. Kuna hagejal puudus tuvastushuvi ja esitatud hagi ei ole võimalik soovitud eesmärki saavutada, pidanuks maakohus TsMS § 371 lg 2 p 2 alusel jätma sellise hagi menetlusse võtmata, hagi läbivaatamisel aga jätma selle rahuldamata. Kohtu sellise tõlgendusega tuleks nõustuda. Kui TsMS § 368 lg 2 alusel esitatud hagi ei soovita täitedokumendi tõlgendamist, tuleks see hagi jätta menetlusse võtmata.

Muu hulgas on Riigikohus leidnud, et sundtäitmise lubamatuks tunnistamise aluseks ei ole täitedokumendi ebaselgus. Täitemenetluses täitedokumendi tõlgendamise üle vaidluse tekkimise korral võib TsMS § 368 lg 2 järgi sissenõudja või võlgnik esitada hagi teise poole vastu nõudega tuvastada, kas täitedokumendist tuleneb hagejale mingi konkreetne õigus või kohustus. **Sellise nõudega tuvastushagi võib esitada täitedokumendi selgitamiseks ka muul juhul, kui menetlusosalised vaidlevad täitedokumendi täitmise või toime üle.**¹³ Läbivaadatud lahendites on kohtud nimetatud Riigikohtu seisukohta järginud. Näiteks Tallinna Ringkonnakohus tühistas Tallinna Ringkonnakohtu menetluses olnud **tsiviilasjas nr 2-09-3846** oli hageja esitanud kohtulahendi ebaselguse tõttu nii sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi kui tuvastushagi, et kohtumääruse resolutsioonist ei tulene hagejale kohustusi. Ringkonnakohus rahuldas 11.

¹¹ Vt Riigikohtu 28. aprilli 2010. a otsus **tsiviilasjas nr 3-2-1-31-10**.

¹² Riigikohus jättis 31. mai 2010. a **määrusega nr 3-7-1-2-202** kassatsioonkaebuse menetlusse võtmata.

¹³ Vt Riigikohtu 19. jaanuari 2011. a otsuses **tsiviilasjas nr 3-2-1-134-10**.

veebruari 2010. a otsusega tuvastushagi, jättes sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi rahuldamata¹⁴

4.3 Sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi esitamise eeldused

Sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi võib üldjuhul esitada täitemenetluse kestel. Riigikohus on leidnud, et TMS § 221 lg 1 järgse hagi esitamine ei ole välistatud ka enne täitemenetluse alustamist, kui seda võib lähitulevikus eeldada.¹⁵ Maa- ja ringkonnakohtute praktikas nimetatud seisukoht käsitlemist ei leidnud.

Kohtupraktikas leidis ka seisukohti, et sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi võib esitada ka pärast täitemenetluse lõppu. Näiteks Harju Maakohtu 7. aprill 2010.a otsuses **tsiviilasjas nr 2-09-54537** jõudis kohus järeldusele, et *vaatamata asjaolule, et täitemenetlus on lõppenud, on võimalik anda õiguslik hinnang, kas täitemenetlus oli lubamatu või mitte, kuna tulenevalt TMS § 221 lg-st 4 jäävad hagi rahuldamise puhul täitekulud sissenõudja kanda. Seega saab hagejal olla õiguslik huvi esitada sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi.* Nimetatud seisukohale võiks vastu vaielda, kuna võlgnik saab kaevata täituri otsuste ja tegevuse peale TMS §-des 217 ja 218 sätestatud korras.¹⁶

Sundtäitmise lubamatuks tunnistamise juures oli varasemalt hagi esitamise tähtaeg 30 päeva alates täitmisteate kättesaamisest, kuid TMS-i muutmisega muutus hagi tähtajatuks. VÕVS-i eelnõu seletuskirjas on märgitud, et TMS § 221 lg 3 muutmise põhjus oli see, et praktikas tekkisid täitmisteate kättetoimetamisega probleemid Kohtupraktikas oli seetõttu laiendatud TMS § 217 järgse täituri peale kaebuse esitamise võimalust, mis muutis 30-päevase tähtaja pigem segadusttekitavaks.¹⁷ Seejuures tekib küsimus, kas seda sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi võiks esitada ka menetlustes, kus varasema TMS-i redaktsiooni kohaselt on 30-päevane hagi esitamise tähtaeg möödas. Iseenesest keelavat sätet TMS-is ei ole. Ka õiguslikud põhjendused sundtäitmise lubamatuks tunnistamiseks ei ole pärast 30 päeva möödumist kuhugi kadunud.

Harju Maakohus on 22.juuni 2011. a otsuses **tsiviilasjas nr 2-10-23218**¹⁸ leidnud, et kuigi 5.aprillil 2011. a jõustunud TMS § 221 lg 3 redaktsiooni kohaselt saab hagi esitada täitemenetluse lõpuni, ei saa nõustuda seisukohaga, et kuna ka aegumise kohaldamise järel saaks hageja esitada sama nõude uuesti, siis õigustab menetlusökoonoomia põhimõtte lähtumist mitte hagi esitamise ajal kehtinud, vaid aegumise kohaldamise taotluse lahendamise ajal kehtivast hagi esitamise tähtajast. Kuna võlaõigusseaduse rakendamise seadus (VÕSRS) ei näe ette, et seaduse jõustumise hetkeks aegunud nõuetele hakkab kulgema uus aegumistähtaeg, kui uus seadus näeb ette teistsuguse aegumistähtaja, tuleb sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi tähtaegsust hinnata hagi esitamise ajal kehtinud aegumistähtajast lähtudes. Kohus tuvastas, et hagi esitamise ajal kehtinud seaduse järgi oli nõue aegunud. Tulenevalt TsMS § 457 lg-st 1 on jõustunud kohtuotsus menetlusosalistele kohustuslik osas, milles lahendatakse hagi või vastuhagiga esitatud nõue hagi aluseks olevatel asjaoludel, kui seadusest ei tulene teisiti. Aegumise kohaldamise ja hagi rahuldamata jätmise õiguslikuks tagajärjeks on seega see, et hageja ei saa enam sama

¹⁴ Vt ka analüüsi ptk 4.6.3.

¹⁵ Riigikohtu 28. aprilli 2010. a otsus **tsiviilasjas nr 3-2-1-31-10**.

¹⁶ Vt ka analüüsi ptk 4.1.

¹⁷ Kättesaadav: <http://www.riigikogu.ee/?page=eelnou&op=ems&emshelp=true&eid=1004095&u=20111123150459> (23.11.2011).

¹⁸ Jõustumise ootel seisuga 23.11.2011.

nõudega samal alusel sama kostja vastu kohtusse pöörduda. Seega enne 5. aprilli 2011. a esitatud hagidele tuleks kohaldada 30-päevast hagi esitamise tähtaega.

Kohtupraktikas on suures osas kinnistunud TMS § 221 lg-s 2 sätestatud ja ka Riigikohtu poolt väljendatud seisukoht¹⁹, et kui täitedokumendiks on kohtulahend, võivad võlgniku vastuväited nõudele olla üldjuhul sellised, mis põhinevad pärast nõude tekkimist ilmnenu asjaoludel, mis täitmist ei võimalda (vt näiteks Tartu Ringkonnakohtu 16. märtsi 2009. a otsus **tsiviilasjas nr 2-07-26556**²⁰, Tartu Ringkonnakohtu 26. aprilli 2010. a otsus **tsiviilasjas nr 2-07-4786**). Kuid kohtupraktikas esines ka vastupidine seisukoht asjas, kus isik oli esitanud sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi põhjusel, et nõue on tasaarvestatud.²¹

Sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi võib esitada ka muul põhjusel, kui TMS § 221 lg-s 1 välja on toodud. Eelkõige on see praktikas kohaldunud juhtudel, kui täitedokumendiks ei ole kohtulahend. Sama on leitud Harju Maakohtu on 30. septembri 2009. a otsuses **tsiviilasjas nr 2-08-75913**. Asjas olid täitedokumentideiks notariaalselt tõestatud kokkulepped, mille puhul on võlgnik allunud kohesele sundtäitmisele ning millest tulenevaid nõudeid on võimalik pöörata sundtäitmisele ilma seda kohtulikult või muul viisil tunnustamata. **Seega ei ole ükski sõltumatu organ poolte vaidlust enne täitedokumendi kohtutäiturile esitamist läbi vaadanud ning eesmärgiga tagada võlgnikule efektiivsem õiguskaitse, tuleb võimaldada sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi esitamist TMS § 221 lg-s 1 loetlemata põhjustel.**²²

Kuid ka juhul, kui täitedokumendiks on kohtulahend, võib esitada sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi TMS § 221 lg-s loetlemata alusel. Tuleb aga arvestada TMS § 221 lg 2 sätestatud piiranguga. Näiteks on Riigikohus leidnud, et tulenevalt TMS 221 lg-st 2 ei ole lubatud tõlgendada TMS § 221 lg 1 laiendavalt ning lubada võlgnikul esitada hagi ka sellise põhjendusega, et sundtäitmisele võetud nõuet ei ole algusest saadik tekkinud.²³

4.4 Sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi esitatud põhjusel, et nõue on rahuldatud

4.4.1 Võlgnevus on tasutud valele arveldusarvele või maksekorraldus on ebakorrektselt täidetud

TMS § 221 lg 1 kohaselt võlgnik võib esitada sissenõudja vastu hagi täitedokumendi alusel sundtäitmise lubamatuks tunnistamiseks muu hulgas põhjusel, et nõue on rahuldatud. Sealjuures esines erinevaid olukordi, kuidas täitmine oli toimunud (st kuidas hagejad seda põhjendanud on).

Esines asju, kus sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi oli esitatud põhjusel, et hageja arvates oli võlgnevus tasutud, kuid ta oli täitnud kohustuse valele arveldusarvele. Näiteks Tartu Maakohtu menetluses olnud **tsiviilasja nr 2-09-6891** asjaolude kohaselt olid hageja ja kostja sõlminud kompromissi võlgnevuse tasumiseks. Kompromissi kohaselt oli hageja kohustatud tasuma võlgnevuse igakuiste osamaksetena kostja arveldusarvele. Hageja tasus võla kolmanda isiku arvele ja arvas, et on oma kohustuse täitnud. Kohus leidis 17. juuli 2009. a otsuses, et **kuna õigustatud isikuks oli kostja, mitte aga kolmas isik ning ei ole ka teada, et kostja oleks**

¹⁹ Vt Riigikohtu 17. juuni 2009.a määrust **tsiviilasjas nr 3-2-1-64-09**.

²⁰ Riigikohus tühistas ringkonnakohtu otsuse 18.novembri 2009. a otsusega **tsiviilasjas nr 3-2-1-107-09**.

²¹ Vt analüüsi ptk 4.4.1.

²² Vt ka Riigikohtu 31. jaanuari 2007. a. otsus **tsiviilasjas nr 3-2-1-134-07**.

²³ Vt ka Riigikohtu 31. jaanuari 2007. a. otsus **tsiviilasjas nr 3-2-1-134-07**.

andnud nõusoleku raha tasumiseks kolmandale isikule või sellise tegevuse hiljem heaks kiitnud, ei ole hageja võlgnevust tasunud.

Mõnes asjas oli tegemist olukorraga, kus isik väidetavalt oli tasunud oma rahalise kohustuse, kuid ei olnud täitnud maksekorraldust korrektselt (mh pannud sinna vastukäivaid selgitusi). Näiteks on leidnud, et *selgitus, et kompromissitasu asemel on töötasu, ei tee olematuks hageja poolset kohustuse täitmist*. (Nimetatud järeldusele on jõudnud Pärnu Maakohus 10. veebruari 2010. a otsuses **tsiviilasjas nr 2-09-31262**, kus hageja leidis, et on täitnud kostja ees kohtulikus kompromisslepingus sätestatud kohustuse tasuda kostjale kompromissitasu. Kostja leidis, et makstud summa oli töötasu, kuna maksekorralduse selgituseks oli märgitud töötasu.) Ka Pärnu Maakohtu menetluses olnud **tsiviilasjas nr 2-09-64908** palus hageja tunnistada lubamatuks kostja täitemenetluse avalduse alusel algatatud sundtäitmine, kuna hageja on täielikult täitnud elatise maksmise kohustuse. Kostja leidis, et need ülekanded olid tehtud enne kohtu poolt pandud elatise kohustust ja neil ei olnud märget, et tegemist on elatusrahaga. Kohus leidis 15. veebruari 2010. a otsuses, et *ühelt vanemalt teisele tehtud ülekande maksekorraldusega, mille selgitusse on märgitud laste nimed, saab lugeda küllaldaselt tõendatuks elatise kohustuse täitmist*.

Võib järeldada, et isegi kui maksekorraldus on täidetud ebakorrektselt, on kohtud lugenud kohustuse täidetuks, kui isik on sisuliselt oma kohustuse täitnud. Kuid valele arveldusarvele raha tasumist ei saa käsitleda kui kohustuse täitmist, kui kostja ei ole andnud nõusoleku raha tasumiseks kolmandale isikule või sellise tegevuse hiljem heaks kiitnud.

4.4.2 Võlgnevus on tasutud sularahas

Läbivaadatud lahendite seas oli mitmeid asju, kus hageja leidis, et sundtäitmine tuleb lubamatuks tunnistada, kuna ta on kohustuse täitnud sularahas. Enamasti on sellistes asjades kohtud jätnud hagi rahuldamata raha üleandmise tõendamata tõttu. Näiteks Harju Maakohtu menetluses olnud **tsiviilasja nr 2-06-34911**²⁴ asjaolude kohaselt olid pooled sõlminud korteriomandi müügilepingu. Hageja väitis, et tasus osaliselt sularahas enne üleandmise-vastuvõtmise akti allakirjutamist. Kostja algatas selle summa osas täitmismenetluse, mille peale isik esitas sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi. Kohus jättis hagi 11. veebruari 2008. a otsusega rahuldamata, märkides, et vara üleandmise-vastuvõtu aktiga ei saa tõendada hageja poolt rahalise kohustuse täitmist. Ühes asjas on kohus leidnud, et sularahaga võlgnevuse tasumine on tõendatud. Tartu Ringkonnakohtu menetluses olnud **tsiviilasjas nr 2-06-5363**²⁵ leidis hageja, et nõude sundtäitmine on lubamatu, sest ostu-müügilepingust tulenev kohustus on hageja poolt täies ulatuses täidetud, kuna summa 500 000 krooni anti kostjale üle tunnistajate juuresolekul. Ringkonnakohus leidis 15. mai 2009. a otsuses, et tõenditega on hageja poolt kostjale 500 000 krooni üleandmise fakt usaldusväärset tõendatud.

4.4.3 Võlgnevus on tasutud hinda alandades

Ühes lahendis leidis käsitlemist ka allpool väljatoodud olukord: hagejad ja kostja sõlmisid kinnistu müügilepingu. Lepinguga kohustusid hagejad alluma kohesele sundtäitmisele. Lepinguga kohustus müüja (kostja) tagama kinnistule elektrienergia ja tsentraalsete kommunikatsioonidega varustatuse ning kruusakattega kruntide vaheliste teede ja tänavavalgustuse rajamise lepingu objektiks oleva maaüksuse piirini. Pooled leppisid kokku, et viidatud kommunikatsioonide maksumus on 170 746 krooni, millest hagejad tasusid koheselt 85

²⁴ Tallinna Ringkonnakohus jättis 31.oktoobri 2008. a otsusega maakohtu otsuse muutmata.

²⁵ Riigikohus jättis kassatsioonkaebuse 2. novembri 2009. a **määrusega nr 3-7-1-2-388** menetlusse võtmata.

373 krooni ning teise poole pidid tasuma kolme pangapäeva jooksul tööde lõpetamisest arvates. Seda kohustust tagas hagejate kinnistule seatud hüpoteek kostja kasuks. Tähtpäevaks ei olnud ükski lubatud kommunikatsioonidest hagejate arvates valmis (sh puudusid kasutusload). Seetõttu tegid hagejad kostjale ostuhinna alandamise avalduse ning lugesid kohustuse täidetuks. Kostja aga esitas hagejate suhtes avalduse oma nõude sissenõudmiseks kohtutäiturile. Hagejad leidsid, et täitemenetlus tuleks lõpetada muu hulgas seetõttu, et kostja nõue on rahuldatud, sest hagejad alandasid ostuhinda kostja poolsete kohustuste täitmata jätmise ja osaliselt ebakohase täitmise tõttu (Tartu Ringkonnakohtu menetluses olnud **tsiviilasi nr 2-07-47052**).

Tartu Maakohus jättis 3. juuni 2008. a otsusega hagi rahuldamata. Kohtu hinnangul ei vähendanud tee ehitus ega kasutuslubade puudumine tee kasutusväärtust ega tähenda mittekohast täitmist lepingu mõttes, sest kohustuse sisust tulenev ja tegelik olukord ei erine teineteisest. See tähendas, et kostja on oma kohustused täitnud. Hagejatel puudus õiguslik alus alandada ostuhinda ning kostjale kui töövõtjale makstavat kokkulepitut tasu. Ringkonnakohtu nõustus 2. märtsi 2009. a otsusega maakohtu otsusega. Eelnevast võib järeldada, et kui hagejad väidavad, et nad on täitnud oma lepingust tulenevad kohustused lepingurikkumise tõttu hinda alandades, tuleb esmalt selgitada, kas eksisteerivad hinna alandamise eeldused (võlaõigusseaduse (VÕS) § 112).

4.4.4 Elatise maksmisega seotud asjad

Põhjusel, et isik on oma kohustuse täitnud, on esitatud mitmeid sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagiisid elatise maksmisega seotud asjades. Enamasti ei ole hagejad suutnud tõendada, et nad on oma kohustuse täitnud (nt Tartu Ringkonnakohtu 26. aprilli 2010. a otsus **tsiviilasjas nr 2-07-4786**). Kohtupraktikas on leitud, et **lapsele mistahes viisil raha andmine ei ole elatise kohustuse täitmine õigele isikule** (Harju Maakohtu 6. veebruari 2008. a otsus **tsiviilasjas nr 2-07-23314**, Harju Maakohtu 15. juuni 2011. a otsus **tsiviilasjas nr 2-11-6416**).

Siiski on kohtud mõnes elatise maksmisega seotud asjas sundtäitmise lubamatuks tunnistanud. Näiteks Pärnu Maakohtu menetluses olnud **tsiviilasjas nr 2-09-64908** palus hageja tunnistada lubamatuks kostja avalduse alusel algatatud sundtäitmine, kuna hageja oli 2006. a täielikult täitnud oma elatise maksmise kohustuse. Kostja leidis, et hageja poolt tehtud ülekanded olid tehtud enne kohtu poolt pandud elatise kohustust. Kohus jõudis 15. veebruari 2010. a otsuses seisukohale, et *kuivõrd perekonnaseaduse (PkS) § 60 mõttes on vanemal igal ajal õigus täita ülalpidamiskohustust vabatahtlikult ning kohtus elatise vaidluse lahendamisel tuleb lugeda ülalpidamise kohustuse täitmiseks ka enne kohtulahendi (määruse või otsuse) tegemist ja jõustumist tasutud summad*. Samas märkis kohus, et hageja on rikkunud ülalpidamise kohustuse täitmisel regulaarsuse nõuet, kuid kuna seisuga 31.12.2006. a oli kogu kohtumääruses 2006. aasta suhtes kinnitatud ülalpidamise kohustus täidetud, ei ole leidnud tõendamist sissenõudja õigus pöörata 2006. a osas nõuet sundtäitmisele.

Ka 1. oktoobri 2010. a otsuses **tsiviilasjas nr 2-08-71981** tunnistas Tartu Ringkonnakohtu sundtäitmise lubamatuks, kuna hageja oli kohtuotsust vabatahtlikult täitnud ning puudus täitmisavalduse esitamise aja seisuga elatisvõlg kostjale (seejuures Viru Maakohtu 14. aprilli 2010. a otsusega jäeti hagi rahuldamata). Kostja põhjenduste kohaselt oli täitmisavalduse esitamise põhjuseks see, et kohtutäitur teostaks kontrolli elatise maksmise ja elatise suuruse üle. Kohus leidis, et sellistel asjaoludel ei olnud kostja avaldus kohtutäiturile kohtuotsuse sundtäitmise läbiviimiseks põhjendatud, kuna see välistaks kohtuotsuse vabatahtliku täitmise ning tooks kaasa põhjendamatud täitmiskulud.

Ühes lahendis leidis käsitlemist olukord, kus isik oli tasunud elatist ekslikult liiga palju ning hiljem teinud tasaarvestuse ülejäänud nõudega. Tallinna Ringkonnakohus menetluses olnud **tsiviilasja nr 2-08-53176**²⁶ asjaolude kohaselt pidi hageja maksma elatist kostja kasuks lapse ülalpidamiseks 1/4 osas igakuisest sissetulekust kuni lapse täisealiseks saamiseni 9. juulil 2005. a. Kuid alates 2004. aasta juunist oli hageja tööandja ekslikult pidanud hageja palgast kinni mitte 1/4 vaid 1/3, mille tõttu kanti kostjale elatist üle rohkem, kui kohtuotsusega oli välja mõistetud. Seetõttu hageja tasaarvestas tema poolt rohkem makstud osaga elatise nõude. Kostja algatas täitmismenetluse. Kostja esitas sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi põhjusel, et ta on kohustuse täitnud. 5. oktoobri 2009. a otsusega rahuldab Pärnu Maakohus hagi ja tunnistas täiteasjas sundtäitmise lubamatuks. Ringkonnakohus leidis 26. jaanuari 2010. a otsuses, et maakohtu otsus ei ole õige. PkS § 72 lg 2 kohaselt ei või väljamakstud elatist tagasi nõuda, välja arvatud juhul, kui tühistatud kohtulahend põhines hageja esitatud valeandmetel või võltsitud dokumendil. Ringkonnakohus märkis, et *PkS § 72 lg 2 eesmärk on tagada, et elatise saaja saaks elatise saaduga lapse ülalpidamisel arvestada ja saadud elatise arvel oleks võimalik last ülal pidada isegi juhul, kui elatist on saadud eksituse tõttu või kui elatise maksmise kohustus langeb ära või kui elatist on makstud oletatava kohustuse katteks, mille puudumine hiljem ilmneb*. Kohus märkis, **et elatise tagasinõudega on tegemist ka juhul, kui kohustatud isik arvestab varem tasutud elatise kaetaks oma tulevase perioodi elatisekohustuse**. Tulenevalt eeltoodust jättis kohus hagi rahuldamata.

Sundtäitmise lubamatuks tunnistamisel elatise asjades tuleks tähele panna seda, et kohustust ei saa lugeda täidetuks õigele isikule, kui lapsele on mistahes viisil raha antud. Samuti ei saa enam makstud elatist tasaarvestada tulevase perioodi elatisekohustusega, kuna sisuliselt on tegemist elatise tagasinõudega. Samas tuleb ülalpidamise kohustuse täitmiseks lugeda ka enne kohtulahendi tegemist ja jõustumist tasutud summad.

4.4.5 Mitterahalise kohustuse täitmisega seotud asjad

Mitmes asjas oli sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi esitatud põhjusel, et kindlaks teha, et hageja on vastava mitterahalise kohustuse täitnud. Ühes lahendis on märgitud, et **kuivõrd täitedokumendis sisalduv kohustus lõppenud ei ole, siis puudub alus täitedokumendi sundtäitmise lubamatuks tunnistamiseks** (Tallinna Ringkonnakohtu 9. septembri 2008. a otsus **tsiviilasjas nr 2-07-18638**). Asjaolude kohaselt tagas kohus hagi, keelates hagejal ja teistel isikutel vee- ja kanalisatsioonitorustiku kasutamise korteris kuni samas majas asuva korteri lae märgumise põhjuste kõrvaldamiseni. Kohtumääruse alusel tegi kohtutäitur toiminguid 10. aprillil 2007. Hageja sai kohtumääruse kätte 13. aprillil 2007 ning täitmisteate 14. aprillil 2007. Hageja leidis, et ta oli asunud kohtumäärust täitma vabatahtlikult ning palus tunnistada hagi tagamise määruse sundtäitmine lubamatuks.

Töötaja ennistamist käsitleti Harju Maakohtu menetluses olnud **tsiviilasjas nr 2-06-29158**²⁷. Hageja leidis, et töövaidluskomisjoni otsus on kostja tööle ennistamise osas täidetud ja täitemenetlus tuleb lõpetada. Kostja leidis, et teda ei ole sisuliselt tööle ennistatud, kuna talle ei võimaldatud senist tööd. Kohus leidis 6. veebruari 2008. a otsuses, et hageja poolt kostjale ajutiselt teise töö andmine ei tähenda veel seda, et hageja ei andnud kostjale töövaidluskomisjoni otsuses nimetatud tööd, eeldusel, et tööandja võimaldas või lubas võimaldada kostjale kohast tööd peale ajutise töö lõppu. Kohus leidis, et see töö, mida hageja pakkus kostjale peale ajutise

²⁶ Riigikohus jättis 15. märtsil 2010. a **määrusega nr 3-7-1-2-134** kassatsioonkaebuse menetlusse võtmata.

²⁷ Tallinna Ringkonnakohus nõustus 10. juuni 2008. a otsuses maakohtu otsuse põhjendustega.

töö lõppemist, ei ole see, mille alusel saaks lugeda töötaja tööle ennistatuks.

Mitterahalise kohustuse täitmisega seotud asjade juures esines olukordi, kus erinevad hagejad olid samas asjas esitanud nii sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi kui ka tuvastushagi. Harju Maakohtu menetluses olnud **tsiviilasja nr 2-09-1266**²⁸ asjaolude kohaselt pidid isikud kohtuotsusest tulenevalt 30 päeva jooksul peale kohtuotsuse jõustumist avaldama enda kulul kohtuotsuse resolutiivosa p 2 linnalehes eesti ja vene keeles samas kohas ja samas formaadis, kui oli avaldatud varasem artikkel. Vastavalt kohtuotsusele ilmus väljaande esilehel artikkel, milles isikud avaldasid kohtuotsuse resolutsioonis märgitud teksti ja seega täitsid kohtuotsuse nõuetekohaselt. Kostja heitis ette avaldatud artiklite formaati, mis on kostja õigusi rikkunud esialgsest artiklist formaadilt väiksem ning esitas taotlused täitemenetluse algatamiseks. Hagejad leidsid, et nad on oma kohustuse täitnud ning pöördusid kohtu poole nii tuvastushagidega kui sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagiga. Kohus liitis hagiid ühte menetlusse. 12. veebruari 2010. a otsuses leidis kohus, et vaidlusalused artiklid olid ka tekstilt lühemad ning seetõttu ei ole mõeldav, et formaat oleks täielikult sama ning tunnistas sundtäitmise lubamatuks ja tuvastas otsusega, et hagejate kohustus on täidetud.²⁹ Silmas peaks pidama seda, et tuvastushagiga ei saavutata juba käimasoleva sundtäitmise lõpetamist.

4.5 Sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi esitatud põhjusel, et nõue on ajatatud

Põhjusel, et nõue on ajatatud, oli esitatud väga vähe sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagnosisid, seetõttu ei saa ka üldistusi teha. Ainsaks näiteks võib tuua Pärnu Maakohtu menetluses olnud **tsiviilasjas nr 2-10-23742**³⁰ esitas hageja hagi sundtäitmise lubamatuks tunnistamiseks täiteasjas, kuna kohtuotsusega on nõue ajatatud. Kohtuotsusega oli hagejale pandud karistusseadustiku (KarS) § 75 lg 2 p 1 alusel kohustus hüvitada kuriteoga tekitatud kahju kolme aastase katseaja jooksul. Kohus leidis 4. aprilli 2011. a otsuses, et asjaolu, et kriminaalasjas tehtud kohtuotsuses pannakse süüdimõistetule (võlgnikule) KarS § 75 lg 2 p 1 alusel kohustus hüvitada teatud tähtjaks tekitatud kahju, ei piira sissenõudja võimalust taotleda oma nõude täitmist täitemenetluses. Kohus jättis seetõttu hagi sundtäitmise lubamatuks tunnistamiseks rahuldamata.

4.6 Sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi esitatud põhjusel, et nõue on tasaarvestatud

4.6.1 Tasaarvestuse olukorra esinemine

Sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi võib tulenevalt TMS § 221 lg-st 1 esitada põhjusel, et nõue on tasaarvestatud. Tasaarvestamise olukorra tekkeks peavad üheaegselt eksisteerima kahel isikul vastastikused rahalised (või muud samaliigilised) kohustused (VÕS § 197 lg 1) ehk tekkima tasaarvestamise olukord. Tasaarvestuse teostamiseks peab üks isikutest tegema VÕS §-st 198 tulenevalt tasaarvestuse avalduse. Üldiselt lahendasid kohtud nõuet õiges järjekorras, tuvastades kõigepealt tasaarvelduse eeldused ning alles siis kontrollitakse, kas on tehtud tasaarvestuse avaldus ning teisi asjaolusid (nt Harju Maakohtu 7. aprilli 2010.a otsus **tsiviilasjas**

²⁸ Tallinna Ringkonnakohus nõustus 27. detsembri 2010. a otsuses maakohtu otsuse põhjendustega Riigikohus jättis 2. mai 2011. a **määrusega nr 3-7-1-2-110** kassatsioonkaebuse menetlusse võtmata.

²⁹ Vt ka analüüsi pkt 4.2.

³⁰ Tallinna Ringkonnakohus jättis 12. oktoobri 2011. a otsusega maakohtu otsuse muutmata.

nr 2-09-54537).

Kohtupraktikas tõusetus küsimus, kas sundtäitmise võib lubamatuks tunnistada, kui tasaarvestuse aluseks olev nõue on tekkinud enne kohtulahendi jõustumist. TsMS § 221 lg 2 kohaselt on vastuväited kohtulahendi puhul lubatud üksnes siis, kui alus, millel need põhinevad, on tekkinud pärast kohtulahendi jõustumist. Nimetatud küsimust on kohtud lahendanud erinevalt. Harju Maakohus on 29. juuni 2009. a otsuses **tsiviilasjas nr 2-08-71824** leidnud, et **tasaarvestuse kui vastuväite alusena TMS § 221 lg 2 tähenduses tuleb käsitleda tasaarvestuse olukorra esinemist. Määravaks on kujundusõiguse tekkimise aeg s.o. käesoleval juhul aeg, millal hagejal tekkis tasaarvestuseks kasutatud nõudeõigus ja mitte kujundusõiguse teostamise tahteavalduse tegemine (ja seega kujundusõiguse lõpuleviimine).**

Kohus märkis ka, et **TMS § 221 lg 2 sätestatud normi eesmärk on kohtu arvates sundtäitmise lubamatuks tunnistamist piirata. Kui tõlgendada osundatud sätet selliselt, et määravaks vastuväite alusena on tasaarvestusavalduse tegemine mitte tasaarvestusolukord, siis kaotaks säte mõtte ning võimaldaks võlgnikule sundtäitmise efektiivset, kuid sissenõudja suhtes ebaõiglast venitamist. /---/ Samas paneb TsMS § 329 lg 1 (ka hea usk) ja õiguskindluse põhimõte, mis väljendub muuhulgas TMS § 221 lg-s 2 sätestatud piirangus, kohustuse esitada kõik kohtumenetluse ajal olemas olevad vastuväited hageja nõudele selle kohtumenetluse kestel.**

Kuid Tallinna Ringkonnakohus leidis 20. detsembri 2010. a otsuses **tsiviilasjas nr 2-09-18038**³¹ vastupidist. Ringkonnakohus jõudis seisukohale, et TMS § 221 lg 2 osas on võimalik ka laiendatud tõlgendamine. **TMS § 221 lg 2 peab välistama eelkõige olukorra, kus sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagiga soovitakse tuvastada asjaolusid, millised olid/pidid olema/võisid olla menetluse objektiks kohtuasjas, milline lahendati täitedokumentideks oleva jõustunud kohtulahendiga ehk sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagis ei ole võimalik vaidlustada neid asjaolusid, mis on tuvastatud jõustunud kohtulahendiga.** Tasaarvestamise puhul on tasaarvestaval poolel kujundusõigus ehk õigus otsustada, millal ta temal oleva nõude tasaarvestamiseks vastavasisulise avalduse esitab. Iseenesest õige on seisukoht, et tasaarvestuseks esitatud nõue oli hagejal olemas ka ajal, kui käis pooltevaheline vaidlus kohtus. Seega oli hagejal võimalik oma nõue kostja vastu panna maksma ka varasemalt. **Samas selle esitamata jätmine ei välistanud TMS § 221 lg 2 mõttes hageja õigust esitada tasaarvestusavaldus jõustunud kohtuotsusega väljamõistetud rahasumma tasaarvestamiseks ja selle alusel hagi sundtäitmise lubamatuks tunnistamiseks.** Käesolevas asjas sai kohtuotsuse jõustumise hetkest selgeks, et kostjal on rahaline nõue hageja vastu ehk tekkis tunnustatud nõue tasaarvestada sooviva poole vastu.

Viimati nimetatud otsuse peale esitati ka kassatsioonkaebus, mille Riigikohus jättis menetlusse võtmata. Analüüsi autori arvates võib teatud asjaoludel sundtäitmise lubamatuks tunnistamist tasaarvestuse tõttu lubada ka siis, kui alus selleks on tekkinud enne kohtulahendi jõustumist. Samas on Riigikohus ühes lahendis leidnud, et TMS § 221 lg-te 2 ja 3 koostoimest tulenevalt on tasaarvestuse vastuväide lubatud sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi esitamisel üksnes siis, kui tasaarvestus on tehtud pärast kohtulahendi jõustumist, kuid enne täitmisteate kättetoimetamist³² (seejuures 5. aprillil 2011. a jõustusid muudatused sundtäitmise lubamatuks tunnistamise kohta ning käesoleval hetkel võib TMS § 221 lg 3 kohaselt hagi esitada täitemenetluse lõpuni).

³¹ Riigikohus jättis kassatsioonkaebuse 14. märtsi 2011. a määrusega nr 3-7-1-2-67 menetlusse võtmata.

³² Riigikohtu 17. novembri 2010. a otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-104-10.

4.6.2 Töölepingu lõpetamist puudutavate hüvitiste tasaarvestamine

Läbivaadatud lahendite hulgas oli mõningaid lahendeid töölepingu lõpetamist puudutavate hüvitiste tasaarvestamise kohta. Ühel juhul oli tasaarvestas tööandja tasutud koondamishüvitise hüvitisega ebaseadusliku töölepingu lõpetamise eest. Sellist tasaarvestust on kohus lubanud. Tallinna Ringkonnakohtu menetluses olnud **tsiviilasja nr 2-09-415** asjaolude kohaselt tunnistati kostjaga töölepingu lõpetamine ebaseaduslikuks ning mõisteti hagejalt välja hüvitis ebaseadusliku töölepingu lõpetamise eest 27 210,80 kr, 3767,07 kr hüvitis töölepingu lõpetamisest vähem etteteatatud aja eest ja hüvitis lõpparve kinnipidamise eest 27 210,80 kr. Pärast seda esitas hageja kostjale tasaarvestusavalduse, mille kohaselt tasaarvestati 58 188,67 kroonine kohtuotsusest tulenev nõue hageja 58 235,07 kroonise nõudega kostja vastu, mis tulenes viimasele alusetult makstud koondamishüvituse 53 994,67 kr. ja sellest saadud kasu tagastamise nõudest 4077,70 kr. Hageja palus tunnistada sundtäitmine lubamatuks.

Harju Maakohus jättis 5. juuni 2009. a otsusega hagi rahuldamata, asudes seisukohale, et tasaarvestust ei ole toimunud. Ringkonnakohus leidis 8. veebruari 2010. a otsuses, et kuivõrd kohtuotsusega tunnistati kostjaga töölepingu lõpetamine seoses koondamisega ebaseaduslikuks ja loeti tööleping lõppenuks töötaja omal soovil, siis langes koondamishüvituse maksmise alus ära. Seega tekkis tööandjal õigus VÕS § 1027 ja 1028 lg 1 alusel makstud koondamishüvitus tagasi nõuda. Kuid hagejal puudus kostja vastu 4077,70 kr. intressi nõue. Raha saamine iseenesest ei anna kasutuseeliseid ja VÕS §-st 1035 lg 3 p 2 tuleneb seadusjärgse intressi maksmise kohustus üksnes saaja pahausksuse korral (ei saa rääkida töötaja pahausksusest koondamishüvitise saamisel).

Tartu Maakohtu menetluses olnud **tsiviilasjas nr 2-07-30320** oli poolte vahel vaidlus selle üle, kas kostja võlgnevus hageja ees kogusummas 93 804,82 krooni (hageja arvates kostja ja kostja poja kontole alusetult ülekantud) on tasaarvestatav summaga 51 156,75 krooni, mis sisaldab endas maksmata palka, päevaraha, lõpparve kinnipidamist ning täitekuluseid. Kohus jõudis 16. veebruari 2009. a otsuses järeldusele, et *antud juhul ei ole tõendatud, et summa tagasinõudmise aluseks on arvutusviga. PalS § 37 lg 2 järgi muudel põhjustel töötajale ekslikult makstud või tema pangakontole ülekantud summad tagasinõudmisele ei kuulu, välja arvatud juhul, kui maksmise aluseks olid töötaja poolt teadvalt esitatud valeandmed või võltsitud dokumendid. Antud juhul ei ole tõendatud, et töötaja oleks esitanud teadvalt valeandmeid või võltsitud dokumente. Seega ei kuulu 93 804,82 krooni, mille tagastamist hageja nõuab, tagastamisele tulenevalt PalS § 37 lg-st 2.[---] Kuna tasaarvestamise alus puudub, ei ole ka TMS § 221 lg 1 järgi põhjust sundtäitmise lubamatuks tunnistamiseks.*

4.6.3 Välisriigi kohtu otsusega väljamõistetud kohustuse tasaarvestamine

Kohtupraktikas on käsitlemist leidnud ka olukord, kus isikud on taotlenud sundtäitmise lubamatuks tunnistamist põhjendusel, et nõue on tasaarvestatud välisriigi kohtuotsusega väljamõistetud nõudega. Tallinna Ringkonnakohtu menetluses olnud **tsiviilasjas nr 2-08-66096** leidis hageja, et sundtäitmine on lubamatu muu hulgas selle tõttu, et hageja võlgnevus kostja ees summas 74 155,57 krooni on lõppenud tasaarvestusega. Võlgnevus tulenes Rootsi kohtuotsusest, mille kohaselt kostjalt oli kolmanda isiku kasuks välja mõistetud 33 743 SEK ning viivised. Kolmas isik loovutas oma nõude hagejale. Pärnu Maakohus jättis 29.juuni 2009. a otsusega hagi rahuldamata, kuna selleks, et tugineda asja lahendamisel Rootsi Kuningriigi kohtu otsusele ja Rootsi Kuningriigi Täitev ameti otsusele, tuleb need Eesti Vabariigis tunnustada vastavalt EL Nõukogu 44/2001/EÜ.

Ringkonnakohus ei nõustunud 4. märtsi 2010. a otsuses maakohtu seisukohaga. Ringkonnakohus leidis, et nõuete tasaarvestamiseks ei ole eelnimetatud otsuste tunnustamine Eesti Vabariigis vajalik. VÕS § 197 jj ei sätesta eeldust, et tasaarvestuse tegemiseks tuleks nõuded tuvastada tunnustatud kohtulahenditega või täitevameti otsustega. Samuti ei ole vajalik tunnustada Eesti Vabariigi kohtuotsust Rootsi Kuningriigis selleks, et võlgnik võiks otsust vabatahtlikult täita. Ringkonnakohus leidis, et kuna maakohus ei andnud sisulist hinnangut hagi aluseks olnud asjaoludele, s.o kas hageja võis kostja nõude osaliselt tasaarvestada ja kas hageja on kostja nõude rahuldanud raha tasumisega Rootsi Riikliku Võlgade Sissenõudmise Ametile.

4.7 Sundtäitmise lubamatuks tunnustamise hagi esitatud TMS § 221 lg-s 1 loetlemata põhjusel

4.7.1 Põhjuseks hea usu põhimõtte rikkumine

Läbivaadatud lahendites oli just hea usu põhimõtte rikkumise põhjusel esitatud suur hulk sundtäitmise lubamatuks tunnustamise hagisid. Nimetatud põhjusel sundtäitmise lubamatuks tunnustamise hagi esitamist on kohtud ka lubanud.

Hea usu põhimõtte rikkumise tõttu sundtäitmise lubamatuks tunnustamine oli pigem erandlik. Kuid näiteks Harju Maakohtu menetluses olnud **tsiviilasjas nr 2-08-15946**³³ kohus rahuldas hagi. Asjaolude kohaselt sõlmisid pooled notariaalse lepingu, mille esemeks oli korteriomandi kaasomandi osa. Lepinguga võõrandas kostja lepingu eseme hagejale 250 000 krooniga, millest hageja kohustus kostjale tasuma 100 000 krooni hiljemalt 01.09.2004 ja 150 000 krooni hiljemalt 01.02.2006. Hageja ja kostja jagasid enne ja pärast lepingu eseme võõrandamist ühist majapidamist ning olid lähedastes isiklikes suhetes ja neil on ka laps. Müügihinnast 110 000 krooni tasus hageja kostjale tähtaegselt. Müügihinnast 140 000 krooni tasus hageja kostjale kokkuleppe alusel osamaksetena 2006. a jooksul, sh viimase osamakse 21.12.2006. Lepinguga leppisid pooled kokku kostja õiguses nõuda viivist tasumisega viivitamise korral, samuti hageja allumises kohesele sundtäitmisele lepingust tulenevate kostja rahaliste nõuete täitmiseks. Vaatamata sellele, et hageja ei täitnud kohustust notariaalses lepingus sätestatud tähtaja jooksul ei esitanud kostja hagejale täitmise nõuet, ega nõudnud hagejalt viivist. Ka ei esitanud kostja avaldust sundtäitmise alustamiseks. Alles peale lähedase isikliku suhte lõppemist teatas kostja hagejale, et nõuab kohustuse täitmisega viivitamise eest viivist, kui hageja ei tasu kostjale vabatahtlikult 50 000 krooni. Viivise nõuet kostja hagejale ei esitanud. Kostja esitas avalduse täitemenetluse alustamiseks, millega nõudis kostja hagejalt lepingust tuleneva kohustuse täitmisega viivitamise eest viivist summas 118 900 krooni. Hageja palus tuvastada, et kostjal ei ole õigust nõuda kohustuse täitmisega viivitamise eest viivist, kuna hageja ei sattunud lepingu muutmise tõttu kohustuse täitmisega viivitusse ja kostja on kaotanud hea usu põhimõttest ning tsiviilõiguse teoorias tunnustatud seisukohast õiguse viivist nõuda ja tunnustada sundtäitmise lubamatuks.

Maakohus leidis 27. veebruari 2009. a otsuses, et kuna kostja ei ole kohtule tõendanud, et ta oleks hagejalt enne sundtäitmise algatamist täitemenetluses sissenõutavat viivist kordagi enne täitemenetluse algatamist nõudnud või hagejat teavitanud, seejuures ka pärast lepingusumma 140 000 krooni tasumist, viivisenõude olemasolust, või läbirääkimiste käigus arutatud viivisenõude esitamise võimalust ning viivisenõude hilist esitamist, vaatamata asjaolule, et hageja ja kostja olid pidevas omavahelises kontaktis, võis hagejal kostja nimetatud käitumise alusel põhjendatult

³³ Tallinna Ringkonnakohus jättis 8. märtsi 2010. a otsusega maakohtu otsuse muutmata.

tekkida arusaam, et kostja on viiviste nõude realiseerimisest loobunud. Kohus leidis, et **kostja käitumine on vastuoluline ja viivisenõude maksmapanemine täitemenetluses lähtudes eeltoodud asjaoludest tuleb lugeda vastuolus olevaks hea usu põhimõttega.**

Kuid enamasti nõude hiline maksmapanemine ei riku hea usu põhimõtet. Näiteks Harju Maakohtu menetluses olnud **tsiviilasjas nr 2-07-27895**³⁴ leidis hageja muu hulgas, et hea usu põhimõttega vastuolus on see, kui ca nelja aasta jooksul ei tee kostja midagi nõude sissenõudmiseks ja siis ühtäkki nõuab nii suure summa tasumist. 11. aprilli 2008 otsuses leidis kohus, et ei esine vastavaid asjaolusid, millele tuginedes hageja hea usu põhimõtte vastasusele tugineda soovib.

Ühel juhul on kohus tunnistanud sundtäitmise lubamatuks, kuna isik ei käitunud kooskõlas hea usu põhimõtetega, esitades avalduse sundtäitmise läbiviimiseks ajal, millal oli kohtus menetlemisel kostja hagi sama täitedokumendi sundtäitmise läbiviimiseks. Harju Maakohtu menetluses olnud **tsiviilasja nr 2-06-11613** asjaolude kohaselt oli kostja esitanud avalduse sundtäitmise läbiviimiseks ajal, millal oli kohtus menetlemisel kostja hagi sama täitedokumendi s.o. hüpoteegi seadmise lepingu alusel sundtäitmise läbiviimiseks. Hageja leidis, et kostja käitumine oli ilmselgelt pahatahtlik. Kohus jõudis 8. jaanuari 2008. a otsuses järeldusele, et hagiavaldus kuulub rahuldamisele. Tallinna Ringkonnakohus jättis 27. novembri 2008. a otsusega maakohtu otsuse muutmata, märkides, et *seaduses ei ole sõnaselget regulatsiooni olukorra suhtes, kus ühe täitedokumendi alusel esitatakse korduvaid täitmisavaldusi ning olukorras, kus vastava täitedokumendi alusel on menetlemisel kohtuvaidlus. Vastavas olukorras on igati kohane ja põhjendatud anda sissenõudja tegevusele hinnang ka hea usu põhimõtetest lähtuvalt.*

Kohtupraktikas on enamasti jõutud seisukohale, et hagejate esitatud asjaolud ei anna alust sundtäitmise lubamatuks tunnistamiseks hea usu põhimõtte rikkumise tõttu. Näiteks Harju Maakohtu menetluses olnud **tsiviilasjas nr 2-07-48405** palusid hagejad tunnistada sundtäitmise lubamatuks muu hulgas seetõttu, et kostja sissenõudjana ei käitunud heas usus ega andnud laenusaaajale peale laenulepingu ülesütlemist mõistlikku aega võlgnevuse vabatahtlikuks tasumiseks. Kohus jõudis 15. septembri 2008. a otsuses seisukohale, et ei saa lugeda ebamõistlikuks ega pahauskseks laenuandja tegevust peale seda, kui ta sai aru, et laenulepingut ei täideta ning see tuleb üles öelda – laenuandja kindlustas tema kasutuses olnud seaduslike vahenditega endale võimaluse saada väljalaenatud rahalised vahendid võimalikult kiiresti tagasi.

Hea usu põhimõtte rikkumise tõttu sundtäitmise lubamatuks tunnistamine oli läbivaadatud lahendites pigem erandlik. Ka Riigikohus on leidnud, et aegumistähtaja kestel nõude maksmapanekut saab lugeda hea usu põhimõttega vastuolus olevaks ja nõuet seetõttu lõppenuks pikemaajalisele nõude sissenõudmata jätmisele tuginedes üksnes erandlikel asjaoludel.³⁵ Hea usu põhimõtetest tulenevalt ei tohi lepingupoolel oma õigusi kuritarvitada, käituda vastuoluliselt või eesmärgiga tekitada teisele lepingupoolele kahju.³⁶

4.7.2 Põhjuseks nõude ebaselgus

Riigikohus on märkinud, et **sundtäitmise lubamatuks tunnistamise aluseks ei ole täitedokumendi ebaselgus.** Täitedokumendi tõlgendamise üle vaidluse tekkimise korral võib

³⁴ Tallinna Ringkonnakohus jättis 19. septembri 2008. a otsusega maakohtu otsuse muutmata.

³⁵ Vt nt ka Riigikohtu 15. jaanuari 2010. a otsus **tsiviilasjas nr 3-2-1-132-09.**

³⁶ Vt Riigikohtu 17. juuni 2009. a otsus **tsiviilasjas nr 3-2-1-70-09.**

TsMS § 368 lg 2 järgi sissenõudja või võlgnik esitada hagi teise poole vastu nõudega tuvastada, kas täitedokumendist tuleneb hagejale mingi konkreetne õigus või kohustus. Sellise nõudega tuvastushagi võib esitada täitedokumendi selgitamiseks ka muul juhul, kui menetlusosalised vaidlevad täitedokumendi täitmise või toime üle.³⁷ Siiski on praktikas esitatud hagnosisid, kus on sundtäitmise lubamatuks tunnistamist nõutud alusel, et nõue on ebaselge. Kohtud on leidnud, et nimetatud alusel sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi esitamine on võimalik, kui kohtuotsuse resolutsioon on niivõrd ebaselge või üldine, et ei võimalda seda täita. Näiteks Tallinna Ringkonnakohtu otsus 7. juuni 2010. a otsuses **tsiviilasjas nr 2-09-12996** seisukohale, et sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi esitamine võimalik ka juhul, kui nõue on ebaselge³⁸. Riigikohtus on nimetatud otsuse tühistanud.

Täitedokumendi ebaselguse tõttu taotles hageja sundtäitmise lubamatuks tunnistamist ja seejuures palus ka tuvastada, et kohtumääruse resolutsioonist ei tulene hagejale kohustusi Tallinna Ringkonnakohtu menetluses olnud **tsiviilasjas nr 2-09-3846**. Asjaolude kohaselt oli Harju Maakohus taganud määrusega hagi ja keelas hagejatel vaidlusaluste kaubamärkidega kuju identse või äravahetamiseni sarnase tähise kasutamise jaemüügiteenuse tähistamiseks ja reklaamimiseks. Kohtumääruse alusel algatati täitmismenetlus. Hageja palus tunnistada sundtäitmine lubamatuks kui ka selgitada täitedokumendi, kuna poolte tähiste võrdlemine nõudis eriteadmisi ja spetsiifilist lisatööd, mis ei saa olla kohtutäituri pädevuses. Nimetatud asjaolu muutis täitedokumendi automaatselt ebaselgeks ning mittetäidetavaks. Järelikult ei tulene hagejale vaidlusalusest määrusest mingisuguseid kohustusi ja sundtäitmine on lubamatu.

Maakohus jättis hapid rahuldamata. Kohus leidis, et hageja esitatud hagi alused ei ole sellisteks vastuväideteks, mis võimaldaksid sundtäitmist lubamatuks tunnistada ja hagi tuleb jätta rahuldamata. Puudus alus ka hageja tuvastusnõude rahuldamiseks, kuna teises asjas tehtud kohtumäärusest tulenevad hagejale kohustused, mille täitmise hindamine on kohtutäituri poolt ilma eriteadmisteta ja vajaliku õigusliku analüüsita võimalik. Ringkonnakohtu tühistas 11. veebruari 2010. a otsusega vaidlustatud maakohtu otsuse osas, milles maakohus jättis hagi rahuldamata nõude osas, milles hageja palus tuvastada, et kohtumääruse resolutsioonist ei tulene hagejale kohustusi. Seega rahuldab õigesti kohus tuvastushagi, jättes sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi rahuldamata.

4.7.3 Põhjusel, et puudub täitedokument

Riigikohtu hinnangul, kui sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagnosis esitatakse lisaks materiaalsoiguslikele väidetele ka väide, et dokument ei vasta täitedokumendi nõuetele ja seda ei oleks tohtinud täitmisele võtta, tuleb ka see väide lahendada hagemenetluses. Kui aga sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagnosis esitatakse üksnes väide täitedokumendi puudumise tõttu täitmisele esitatud dokumendi täitmisele võtmise vastu, toomata nõude vastu materiaalsoiguslikke põhjendusi, siis tuleb see hagi jätta menetlusse võtmata või läbi vaatamata.³⁹ Harju Maakohus on 17. jaanuari 2011. a otsuses **tsiviilasjas nr 2-09-34659**⁴⁰ leidnud, et **täitedokumendi vaidlustamine ei ole sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi aines.**

Osalt olid täitedokumendi puudumise alusel esitatud hapid tulenevalt TMS-is täitedokumentide mõiste muutumisest 01.01.2006. Tallinna Ringkonnakohtu menetluses olnud **tsiviilasjas nr 2-07-**

³⁷ Vt Riigikohtu 19. jaanuari 2011. a otsuses **tsiviilasjas nr 3-2-1-134-10**.

³⁸ Riigikohtu tühistas ringkonnakohtu lahendi 19. jaanuari 2011. a otsusega **tsiviilasjas nr 3-2-1-134-10**.

³⁹ Riigikohtu 2. juuni 2008. a määrus **tsiviilasjas nr 3-2-1-42-08**.

⁴⁰ Jõustumise ootel seisuga 23.11.2011.

32999 esitatud hagi palus hageja tunnistada täitemenetluse lubamatuks põhjusel, et vaidlusalune leping ei saa olla täitedokumendiks (lepingu järgi allus müüja kohesele sundtäitmisele ostja rahaliste nõuete täitmiseks). Harju Maakohtu 26. novembri 2007. a otsusega jäeti hagi rahuldamata. Vaidlusalune leping sõlmiti kuni 31.12.2005. kehtinud TMS redaktsiooni järgi. Selle § 1 lg 1 p 8 sätestab: *käesoleva seadustiku alusel kuuluvad täitmisele järgmised lahendid (täitedokumendid): notariaalselt tõestatud lepingulistest suhetest tulenevad varalised nõuded.* Hetkel kehtib TMS järgmises redaktsioonis: TMS § 2 lg 1 p 18 kohaselt *käesoleva seadustiku alusel täidetakse nõuded, mis tulenevad järgmistest täitedokumentidest: rahalise nõude kohta notariaalselt tõestatud kokkulepe, mille kohaselt on võlgnik pärast nõude sissenõutavaks muutumist andnud nõusoleku alluda kohesele sundtäitmisele.* TMS on menetlusseadus ning kohaldamisele kuulub täitemenetluse toimumise ajal kehtiv seadus. Erandi sätestab aga tsiviilkohtumenetluse ja täitemenetluse seadustiku rakendamise seadus (TMSRS), mille § 11 lg 4 järgi kuni 2005. aasta 31. detsembrini tõestatud notariaalse kokkuleppe nõude kohta, mis näeb ette kindlaksmääratud rahasumma tasumise või asendatavate asjade või väärtpaberite kindlaksmääratud koguses üleandmise, võib juhul, kui võlgnik on kokkuleppe kohaselt nõustunud kohese sundtäimisega, esitada sundtäitmisele ka pärast käesoleva seaduse jõustumist. Nõudeks, mis näeb ette kindlaksmääratud rahasumma tasumise, loetakse ka pandilepingust tulenev nõue, mille puhul peab kohese sundtäitmise kokkuleppe sisalduma ka pandilepinguga tagatava nõude kohta koostatavas kokkuleppes. Sellest tulenevalt jõudis kohus järeldusele, et kui tegemist on kindlaksmääratud rahasummaga, siis ei ole vaja, et võlgnik pärast nõude sissenõutavaks muutumist oleks andnud nõusoleku alluda kohesele sundtäitmisele. Ringkonnakohus nõustus 15. juuni 2009. a otsuses maakohu otsuse põhjendustega. Harju Maakohtu 12. märtsi 2008. a otsuses **tsiviilasjas nr 2-07-32980** olid teised asjaolud samad, kuid täitedokumendis puudus nõue kindlaksmääratud rahasumma tasumise kohta. Seega oli nõue määratlemata ja kohus rahaldas hagi.

Ühel juhul on kohus leidnud, et täitedokumendiks ei ole vaidlusalune kohtuotsus, kuna täitemenetluses täidetava kohustuse täitmist ei olnud tsiviilmenetluses nõutud. Tallinna Ringkonnakohtu menetluses olnud **tsiviilasja nr 2-06-17467**⁴¹ asjaolude kohaselt tunnustati ringkonnakohtu 22.06.2005 otsusega kostja omandiõigust hooneosale, mis asub 32 ruutmeetri suuruselt hageja kuuluval kinnistul, ja kohustati hagejat lubama kostjat nimetatud hooneosale. Kostja avalduse alusel alustati täitemenetlus nimetatud otsuse täitmiseks. Nõude sisuks on hooneosale juurdepääsu tagamise kohustamine. Hageja palus tunnistada sundtäitmine lubamatuks ja tuvastada, et ringkonnakohtu 22.06.2005 otsus ei kohusta hagejat tagama sissenõudjale juurdepääsu hooneosale üle hageja kinnistu.

Harju Maakohus jättis 7. mai 2007. a otsusega hagi rahuldamata. Ringkonnakohus leidis 7. märtsi 2008. a otsuses, et maakohus on ebaõigesti tõlgendanud ringkonnakohtu 22.06.2005 otsust. Tähendatud tsiviilasjas ei olnud esitatud nõuet kohustada hagejat lubama juurdepääsu tema kinnistul asuvale kostja hooneosale üle oma kinnistu. Seega ei ole ringkonnakohtu 22.06.2005 otsus täitedokumendiks, mis annaks alust nõuda hagejalt kostjale juurdepääsu võimaldamist üle oma kinnistu ja sundtäitmine tulenev tunnistada lubamatuks.

---

⁴¹ Riigikohus jättis kassatsioonkaebuse 28. mai 2008. a **määrusega nr 3-7-1-2-212** menetluse võtmata.

4.7.4 Põhjusel, et nõuet ei ole

Alusel, et nõuet ei ole, saab sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi esitada eelkõige asjades, kus täitedokumentiks ei ole kohtulahend.⁴² Ka 5. aprillil 2011. a jõustunud TMS § 221 lg 1¹ sätestab, et muu kui kohtulahendi sundtäitmise puhul, iseäranis TMS-i § 2 lg 1 p-des 18–19¹ nimetatud täitedokumentide puhul, saab võlgnik sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi esitada ka kõik vastuväited täitedokumentist tuleneva nõude olemasolule ja kehtivusele. Praktikas on TMS-i § 221 lg-st 1¹ tulenev nimetatud säte jõustumist sisuliselt rakendunud, kuna kohtud on lubanud esitada sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi põhjusel, et nõuet ei ole.

Põhjusel, et nõue puudub, esitati eelkõige hagnosisid, kus leiti, et vaidlusalust rahasummat ei ole algusest peale isikute käsutusse antud. Näiteks Tallinna Ringkonnakohtu menetluses olnud **tsiviilasjas nr 2-06-17990** leidis hageja, et laenu- ja käenduslepingu alusel algatatud sundtäitmine on lubamatu, kuna kostja laenusummat laenusaja kasutusse ja käsutusse ei andnud ning jättis oma lepinguga võetud kohustused täitmata. Maakohus rahuldab 22. oktoobri 2007. a otsusega hagi, kuna laenusumma üleandmine kooskõlas laenu- ja käenduslepinguga ei leidnud tõendamist. Tallinna Ringkonnakohus nõustus 18. aprilli 2008. a otsuses maakohtu otsusega.

Teine asjaolu, millele tuginedes sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi esitati, oli tehingu näilikkus. Näiteks Tallinna Ringkonnakohtu 20. mai 2009. a otsuses **tsiviilasja nr 2-07-29852** oli isik palunud sundtäitmise lubamatuks tunnistamist tehingu näilikkuse tõttu. Ringkonnakohus küll rahuldab hagi, kuid selle otsuse peale esitatud kassatsioonkaebuse lahendamisel märkis Riigikohus, et TsÜS § 89 lg 1 kohaselt eeldab tehingu näilikkuse tuvastamine tahteavalduste, s.o tehingu sisulist hindamist⁴³.

Sundtäitmise lubamatuks tunnistamist võib nõuda ka juhul, kui tehing on vastuolus seadusega (TsÜS § 87). Näiteks Harju Maakohtu menetluses olnud **tsiviilasja nr 2-07-34895**⁴⁴ asjaolude kohaselt kuulus kahe isiku kaasomandisse elamu. Tallinna Linnakohtu otsusega kehtestati elamu kasutamise ja valdamise kord selliselt, et isiku A kasutusse ja valdusesse jääb elamu teine korrus ja isiku B valdusesse ja kasutusse jääb elamu esimene korrus. Isikut A kohustati vabastama hõivatud toad elamu esimesel korrusel 1 kuu jooksul pärast kohtuotsuse jõustumist. Hageja sõlmis isikuga A üürilepingu, mille kohaselt hageja võttis üürile eluruumid selles elamus. Tallinna Ringkonnakohtu 03.07.2007.a otsusega kohustati hagejat ja tema pereliikmeid vabastama elamu esimene korrus. Isiku B avalduse alusel algatati hageja suhtes täitemenetlus Tallinna Ringkonnakohtu 03.07.2007.a kohtuotsuse täitmiseks. Hageja on palunud tunnistada sundtäitmine lubamatuks, kuna ta sõlmis üürilepingu isikuga A esimese korruse kasutamiseks.

3. märtsi 2008. a otsusega jättis kohus hagi rahuldamata. Kohus leidis, et AÕS § 74 kohaldub olukorras, kus kasutuskorda ei ole kokku lepitud või kui kaasomanik soovib üürile anda kaasomandit tervikuna. Kui kasutuskord on kokku lepitud, on kaasomanikul õigus sõlmida üürileping selle osa suhtes, mis jäi kasutuskorra kohaselt tema kasutusse. Tulenevalt AÕS §-st 74 ning § 73 lg 1 ei olnud isikul A ilma teise kaasomaniku nõusolekuta õigus anda üürile elamu esimest korrust. Kui õigustamata isikul ei olnud eseme käsutamiseks õigustatud isiku eelnevat nõusolekut, muutub tema poolt eseme käsutamine kehtivaks, kui õigustatud isik kiidab käsutuse heaks. Hageja ei ole tõendanud, et teine kaasomanik oleks käsutuse heaks kiitnud. Seega ei ole käsutus, s.t üürileping esimese korruse ruumide osas kehtiv ning on TsÜS § 87 alusel tühine.

⁴² Vt Riigikohtu 31. jaanuari 2008. a otsus **tsiviilasjas nr 3-2-1-134-07**.

⁴³ Riigikohtu 17. detsembri 2009. a otsus **tsiviilasjas nr 3-2-1-137-09**.

⁴⁴ Tallinna nõustus Ringkonnakohus leidis 19. septembri 2008. a otsuses maakohtu otsusega.

Kohus leidis eeltoodu alusel, et hagejal ei ole tekkinud pärast kohtuotsuste jõustumist õiguslikku alust elamu esimese korruse ruumide kasutamiseks ning sundtäitmise lubamatuks tunnistamiseks ei ole alust.

Sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi on võimalik esitada ka TsÜS § 86 alusel. Seda, kas leping vastab headele kommetele, saab kohus hinnata omal algatusel⁴⁵ (ka tagaseljaotsuse korral). Harju Maakohtu menetluses olnud **tsiviilasjas nr 2-10-12542**⁴⁶ leidis hageja muu hulgas, et tagatiskokkulepe oli heade kommetega vastuolu tõttu tühine, sest kokkuleppe mittepiisav määratletus piirab ebamõistlikult hageja majandusvabadust ja edasist toimetulekut. Kohus leidis 9. mail 2011. a tehtud otsuses, et pooltel ei ole vaidlust, et laenuleping on sõlmitud ning et antud lepingut asuti täitma. Seega on oluline, et lepinguvabaduse raames on hagejal võimalus olnud otsustada, kas leping sõlmida. **Arvestades eeltoodut ning samuti õiguskindluse põhimõtet, puudus kohtu hinnangul esitatud asjaoludel õigustus vaidlustada tehingut siis, kui saabub kohustuse täitmise hetk.**

Samas asjas soovis hageja, et kohus kohaldaks lepingutingimuse suhtes VÕS tüüptingimuste regulatsiooni (sundtäitmise lubamatuks tunnistamiseks). Kohus leidis, et selleks, et kohus saaks kontrollida vaidlusaluse kokkuleppe kui tüüptingimuse lubatavust VÕS § 42 järgi, tulnuks hagejal esitatud asjaoludel tõendada, et tema suhtes kasutatud lepingutingimus oli eelnevalt välja töötatud tüüplepingutes kasutamiseks või lepingutingimust on tema suhtes kasutatud mõnel muul põhjusel selliselt, et tingimuse üle ei olnud läbirääkimine ja selle sisu mõjutamine realselt võimalik. Kohtu hinnangul ei olnud antud asjaolud tuvastamist leidnud. Kohus jättis hagiavalduse rahuldamata.

Ühes asjas esitas hageja sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi, leides, et täitedokument oli sõlmitud pettuse ja eksimuse abil. Tallinna Ringkonnakohtu menetluses olnud **tsiviilasjas nr 2-08-79420**⁴⁷ oli kostja I ja äriühing sõlminud laenulepingu, millega kostja I andis äriühingule laenu ning tagatiseks oli hüpoteek kinnistule. Hageja, kostja I ja kostja II vahel sõlmitud kinnistu hüpoteegiga koormamise leping ja asjaõigusleping (hüpoteegileping). Hüpoteegilepingus on lepinguosalisel kokku leppinud lepingu eseme hüpoteegiga koormamise kostja I kasuks. Laenulepingu ning kinnistu hüpoteegiga koormamise lepingu ja asjaõiguslepingu sõlmimise ajal oli kinnistu ja äriühingu osa hageja ja kostja II ühisvara. Kohtutäitur on alustanud täitemenetluse. Hageja oli teinud hüpoteegilepingu tühistamise avalduse ja kostjad olid sellele vastu vaielnud. Hageja leidis, et pettuse ja eksimuse tõttu on hüpoteegileping tühine ja sissenõutavaks muutunud nõude olemasolu on tõendamata, mistõttu ei ole täidetud täitemenetluse alustamise tingimused ja täitemenetluse läbiviimine on õigusvastane ning lubamatu. Harju Maakohus jõudis 20. mai 2009. a otsuses järeldusele, et hagi tuleb jätta rahuldamata, kuna hageja esitatud asjaolud ei anna alust arvata, et täidetud oleksid hüpoteegilepingu tühistamise materiaalsed eeldused kostja I suhtes, kuna esitatud asjaolud puudutavad esmajoones laenulepingut. Ringkonnakohus jättis 22. detsembri 2009. a otsusega maakohtu otsuse muutmata, leides, et *laenulepingu ülesütlemise formaalsed ja materiaalsed eeldused olid täidetud ning hüpoteegiga tagatud nõue on sissenõutav*. Muuhulgas märkis kohus ka seda, et kohesele sundtäitmisele allumise kokkulepe hüpoteegi seadmisel on tavapärane ja seda ei saa lugeda ebamõistlikult kahjustavaks tüüptingimuseks.

⁴⁵ Vt Riigikohtu 21. novembri 2008. a otsus **tsiviilasjas nr 3-2-1-111-08**.

⁴⁶ Tallinna Ringkonnakohus jättis 21. novembri 2011. a otsusega maakohtu otsuse muutmata (Jõustumise ootel seisuga 23.11.2011).

⁴⁷ Riigikohus jättis 10. märtsi 2010. a **määruse nr 3-7-1-2-55** kassatsioonkaebuse menetlusse võtmata.

Praktikas on esitatud hagi sundtäitmise lubamatuks tunnistamiseks põhjusel, et rikutud on tarbija õigusi. Harju Maakohu menetluses olnud **tsiviilasjas nr 2-10-21462**⁴⁸ oli hageja on seisukohal, et tema kui füüsilise isiku poolt sõlmitud käendusleping on tühine, kuna kokku ei lepitud käendaja vastutuse rahalises maksimumsummas st on rikutud tarbijakaitse sätteid. Kohus leidis 23.märtsi 2011.a. otsuses, et hagi tuleb jätta rahuldamata, kuna juhul, kui äriühingu juhatuse liige sõlmib äriühingu kohustuse tagamiseks lepingu, siis tuleb teda eeldatavasti pidada tegutsenuks majandus- või kutsetegevuses juhul, kui ta oli samal ajal äriühingu ainsaks osanikuks. Nimetatud eelduse ümberlükkamise koormus lasub äriühingu kohustust taganud sama äriühingu omanikust juhatuse liikmel. Isik seda eeldust ümber lükanud ei ole.

Lisaks võivad sundtäitmise lubamatuks tunnistamise aluseks olla kõik TsÜS-ist tulenevad tehingu tühistamise alused (sh nt tehingu seadusest tuleneva vorminõude järgimata jätmine, mida kohus peab arvestama sõltumata sellest, kas pooled sellele selgesõnaliselt tuginevad⁴⁹). Lisaks sätestab näiteks krediitiasutuste seadus (KrAS) § 83 lg 3 vastutustundliku laenamise põhimõtte, millest võiks tuleneda nõue VÕS § 115 (kahju hüvitamine) järgi.

4.7.5 Põhjusel, et nõue on aegunud

Eraldi grupi moodustasid lahendid, kus isikud soovisid sundtäitmise lubamatuks tunnistamist nõude aegumise tõttu (sealjuures tugines kostja enamasti TsÜS § 146 lg-le 4, mille järgi on tehingust tuleneva nõude aegumistähtaeg kümme aastat, kui kohustatud isik rikkus oma kohustusi tahtlikult). Näiteks Tallinna Ringkonnakohtu menetluses olnud **tsiviilasjas nr 2-07-50633**⁵⁰ vaidlesid pooled muu hulgas selle üle, kas laenulepingust tulenev nõue, mille tagamiseks hüpoteek seati, on aegunud ja seetõttu puudub alus kinnisasja suhtes täitemenetluse läbiviimiseks. Harju Maakohus jõudis 14. mai 2008. a otsuses seisukohale, et tunnistaja ütlustega saab lugeda tõendatuks asjaolu, et hageja rikkus laenu tagasimaksmise kohustust tahtlikult, sest ta oli teadlik laenulepinguga võetud kohustuse sissenõutavusest, samuti nõude loovutamise ja kohustusest tagastada laenusumma kostjale. Seega kohaldub laenulepingust tulenevale kostja nõudele TsÜS § 146 lg 4 alusel kümneaastane aegumistähtaeg. Tallinna Ringkonnakohtu tühistas 21. novembri 2008.a otsusega maakohu otsuse osaliselt, leides, et TsÜS § 146 lg-st 4 tulenev aegumistähtaeg on erandlik ja selle kohaldamiseks peab kohustuse rikkumise tahtlikkuse tõendama nõude esitaja. Kostja seda kohtu arvates teinud ei olnud.

Aegumise katkemist käsitleti Tartu Ringkonnakohtu menetluses olnud **tsiviilasjas nr 2-06-15262**⁵¹, milles hageja tugines nõude aegumisele, kuid kohtu hinnangul oli aegumistähtaeg katkenud. Tartu Ringkonnakohtu leidis 19. septembri 2008. a otsuses, et kuivõrd kostja oli juba 01.02.2005 esitanud kohtutäiturile avalduse hagejate suhtes sundtäitmise läbiviimiseks kogu 60 595.70 krooni suuruse nõude ulatuses ning kohtutäitur ei ole järgnevalt keeldunud täitedokumenti täitmisele võtmast ning kostja ei olnud ka võtnud täitedokumenti hiljem tagasi, siis katkes TsÜS § 159 lg 1 kohaselt kostja kõigi nõuete aegumistähtaeg ning kostja nõuded intressi ja viiviste saamiseks ei ole aegunud. Kuigi kostja esitas täiendava täitmisavalduse täiturile, ei tulene sellest, et eelnevat, varasemalt esitatud täitmisavaldust ei võetud täitmisele või et riik oleks oma varasema täitmisavalduse tagasi võtnud. Kostja viimati esitatud avaldus üksnes kordas

⁴⁸ Tallinna Ringkonnakohtu jättis 16. novembri 2011. a otsusega maakohu otsuse muutmata (jõustumise ootel seisuga 23.11.2011).

⁴⁹ Vt Riigikohtu 8. mai 2006. a otsus **tsiviilasjas nr 3-2-1-32-06**.

⁵⁰ Riigikohus jättis kassatsioonkaebused 28. jaanuari 2009. a **määrustega nr 3-7-1-2-20** ja **nr 3-7-1-2-730** läbi vaatamata.

⁵¹ Riigikohus jättis kassatsioonkaebuse 8. jaanuari 2009. a **määrusega nr 3-7-1-2-593** menetlusse võtmata.

varemesitatud täiteavaldust ning oli sisuliselt esitatud täiturile meeldetuletuseks. Ka see, et täitur oli saatnud täitmisteate hagejatele alles pärast kostjalt teise täitmisavalduse saamist, ei tähenda, et varasemalt esitatud täitmisavaldust täitmiseks ei võetud.

4.7.6 Põhjused, et viivisenõue või leppetrahv on ebamõistlikult suur

Riigikohus on leidnud, et üheks materiaaloiguslikuks vastuväiteks, millega põhjendada TMS § 221 lg 1 alusel esitatavat hagi, võib olla ka ebamõistlikult suur leppetrahv VÕS § 162 lg 1 järgi. VÕS § 113 lg 8 sätestab, et VÕS § 162 kohaldub ka viivise suhtes.⁵² Muu hulgas voib TMS § 221 alusel esitada hagi leppetrahvi või viivise vähendamiseks aja eest pärast kohtulahendi jõustumist, seda vaid juhul, kui leppetrahv või viivis ei ole kohtulahendis välja mõistetud kindla summana või kui selle lõplik suurus ei ole lahendist tulenevalt välja arvatav.⁵³ Sealjuures peab silmas pidamaks seda, et isik, kes esitas viivise vähendamise taotluse, on kohustatud tõendama, et viivise suurus on ebaoproportsionaalne.⁵⁴

Ka esimese ja teise astme kohtute praktikas on enamasti tunnustatud sundtäitmise lubamatuks tunnustamise hagi esitamist alusel, et viivisenõue on ebamõistlikult suur. Näiteks Harju Maakohus on 24. oktoobri 2008.a otsuses **tsiviilasjas nr 2-06-21044** märkinud, et *kohus ei nõustu kostja väitega, et kui hagejad tahavad taotleda viiviste suuruse vähendamist, siis peavad nad seda tegema eraldi menetluses, kuivõrd sundtäitmise lubamatuks tunnustamise hagi eesmärk on vastavalt TMS § 221 lg 1 on täitedokumendi täidetavuse kõrvaldamine, mitte täitedokumendi sisu mõjutamine. Viivise vähendamine ei puuduta täitedokumendi õigusjõudu, vaid selle täidetavust, pealegi on nõue TMS § 221 lg 1 järgi ainus võimalus viivise vähendamiseks pärast täitedokumendi täitmisele pööramist ning võlgnikul peab ka sellisel juhul säilima võimalus viivise vähendamiseks VÕS § 162 alusel* (nimetatud asjas leidis kohus küll, et ei esine erandlikke asjaolusid, mis annaks alust öelda, et kostja oli viivisenõude kaotanud). Kuigi praktikas on mõnes asjas ka leitud, et sundtäitmise lubamatuks tunnustamise menetluses ei saa muuta viivise suurust (Harju Maakohtu 1. juuni 2009. a otsus **tsiviilasjas nr 2-08-19654**), tuleks sundtäitmise lubamatuks tunnustamise hagi viivise suuruse muutmiseks lubada.

Viivise vaidlustamisega oli tegemist Tartu Ringkonnakohtu menetluses olnud **tsiviilasjas nr 2-06-29940**⁵⁵, kus hageja leidis, et sundtäitmine on lubamatu kuna viivise määr 0,5% on ebamõistlikult suur. Pooled olid sõlminud kokkuleppe, mille p 3 kohaselt „Juhul, kui hageja täidab kõik käesolevast kokkuleppest ja rendilepingust tulenevad kohustused nõuetekohaselt, loobub kostja vedelkütuse ostumüügilepingust ja talle loovutatud nõudest tulenevatest viivistest“. Tartu Maakohus rahuldab 22. juuni 2007. a otsusega hagi osaliselt. Ringkonnakohus nõustus 7. jaanuari 2008. a otsuses maakohtu järeldusega, mille kohaselt p. 3 eesmärk oli selles, et kui täidetakse lepingu eesmärk, siis loobutakse viivistest ja üksnes selliste rikkumiste korral, mis selle eesmärgi täitmist või hilisemalt lepingu täitmist oluliselt takistaksid, oleks kostjal õigus viiviseid nõuda. Sellist rikkumist kohus ei tuvastanud. Seega viiviste osas tunnistas kohus sundtäitmise lubamatuks.

Tartu Ringkonnakohtu menetluses olnud **tsiviilasjas nr 2-06-15262**⁵⁶ koosnes kostja poolt täiturile sundtäitmiseks esitatud nõue kokku 60 595.70 krooni pooltevahelise müügilepingu järgi

⁵² Riigikohtu 27. jaanuari 2010. a otsus **tsiviilasjas nr 3-2-1-153-09**.

⁵³ Riigikohtu 17. juuni 2009. a määrus **tsiviilasjas nr 3-2-1-64-09**.

⁵⁴ Riigikohtu 14. juuni 2005. a otsus **tsiviilasjas nr 3-2-1-66-05**.

⁵⁵ Riigikohus jättis kassatsioonkaebuse 13. märtsi 2008. a **määrusega nr 3-7-1-2-73** menetlusse võtmata.

⁵⁶ Riigikohus jättis kassatsioonkaebuse 8. jaanuari 2009. a **määrusega nr 3-7-1-2-593** menetlusse võtmata.

tasumata intressidest 23 468.40 krooni, intressivõlalt arvestatud viivisest 10 794.40 krooni ja põhiosa maksete hilinemiselt arvestatud viivisest 26 332.90 krooni. Hageja taotles muu hulgas ka viivise vähendamist. Tartu Maakohus rahaldas 19. detsembri 2007 otsusega hagi osaliselt. Tartu Ringkonnakohus leidis 19. septembri 2008. a otsuses, et käesoleval juhul puudub alus hagejatele arvestatud viivise vähendamiseks VÕS § 162 lg 1 järgi, kuivõrd 0,05% viivise määr oli ette nähtud seadusega ja seda määra ei saa pidada ebamõistlikult suureks ja jättis hagi rahuldamata. Analüüsi autori arvates ei tohiks unustada, et viivisenõue, sealhulgas ka seadusjärgne viivisenõue, võib olla vastuolus hea usu põhimõttega.⁵⁷

4.7.7 Põhjused, et tegemist on vastastikuste kohustustega

Mitmeid sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagisid olid esitatud põhjusel, et tegemist on vastastikuse kohustusega, mis tulevad täita üheaegselt ja kostja oma kohustust täitnud ei ole. Kohtupraktikas on jõutud seisukohale, et nimetatud alusel on võimalik esitada sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi.

Harju Maakohus asus 7. aprilli 2011. a otsuses **tsiviilasjas nr 2-08-52767**⁵⁸ seisukohale, et hageja ei ole esile toonud ühtki asjaolu, mis oleks aluseks TMS § 221 kohaldamiseks. Hageja hinnangul oli tal õigus keelduda omapoolse kohustuse täitmisest, kuna tema nõue valduse ja sellega seonduva dokumentatsiooni üleandmiseks oli muutunud sissenõutavaks, teine isik enda kohustust ei täitnud. Kohus leidis, et antud juhul ei ole olnud õigustatud hageja poolne väide, et tal esines VÕS § 110 lg 1 alusel õigus kohustuse täitmisest keeldumiseks. Täitedokumentiks oli olnud kohtuotsus, mille resolütiivosast tulenesid poolte kohustused. Viited läbirääkimiste pidamistele on ainetud, kuivõrd asjas esines TMS § 2 lg 1 p 1 tunnustele vastav täitedokument.

Ka Tallinna Ringkonnakohtu menetluses olnud **tsiviilasjas nr 2-07-21314**⁵⁹ leidis kohus, et isik ei ole tõendanud, et kohustuste üheaegne täitmine on võimalik. Asjaolude kohaselt jäeti ringkonnakohtu otsusega vaidlusalune kinnistu hageja ainuomandisse ning temalt mõisteti kostja kasuks välja hüvitisena 815 000 krooni. Kostjalt mõisteti hageja kasuks välja õigusabikulud 7080 krooni ja riigilõiv 31 870 krooni. Hageja broneeris vastastikuste soorituste tegemiseks notari aja, kuid kostja ei ilmunud kohale. Samas kostja keeldus üle andmast kinnisasja otsest valdust ja andis kinnistu üürile kolmandale isikule oluliselt alla turuhinna. Kostja esitas hageja poole pöördumata 776 050 krooni suuruse nõude menetlemiseks kohtutäiturile. Hageja leidis, et tulenevalt VÕS § 82 lg-st 5 tuleb vastastikused kohustused täita üheaegselt. Raha tasumise kohustust on võimalik täita samaaegselt valduse vastuvõtmisega teiselt poolelt. Maakohus rahaldas hagi, leides, et ringkonnakohtu otsusest tulenevad poolte vastastikkused nõuded, mis ei ole seatud sõltuvusse tähtaja või tingimuse saabumisest. Kuid ringkonnakohus leidis 13. aprilli 2009. a otsuses, et hagi sundtäitmise lubamatuks tunnistamiseks tuleb jätta rahuldamata. Asjas esitatud tõenditest ei ole võimalik teha järeldust, et poolte kohustuste üheaegne täitmine on võimalik, mis annaks talle aluse nõuda sundtäitmise lubamatuks tunnistamist TMS § 221 lg-s 1 sätestatud alustel.

Ühes asjas on kohus tunnistanud sundtäitmise lubamatuks, kuna isikud pidid oma kohustused täitma üheaegselt, kuid kostja seda ei teinud. Tallinna Ringkonnakohtu menetluses olnud **tsiviilasja nr 2-08-13165** asjaolude kohaselt sai hageja täitmisteate, mille sisuks oli kohustada hagejat täitma kohtumääruses sätestatud kohustust, see oli võimaldama kinkilepingu alusel

⁵⁷ Vt Riigikohtu 10.oktoobri 2007. a otsus **tsiviilasjas nr 3-2-1-41-07**.

⁵⁸ Jõustumise ootel seisuga 23.11.2011.

⁵⁹ Riigikohus jättis kassatsioonkaebuse 26. juuni 2009. a **määrusega nr 3-7-1-2-274** menetluse võtmata.

kostjal kasutada kinnistut. Hageja leidis, et täitemenetluse algatamine on õigusvastane. Hageja on vaidlusaluse kinnistu kaasomanik 1/2 mõttelise osa ulatuses ja 1/2 mõttelise osa ulatuses on kaasomanikuks tema õde. Kaasomanikud omandasid kinnistul asuvad ehitised ja rajatised vastavates mõttelistes osades vallasasjadena kinkelepingu ja omandi üleandmise kokkuleppe ja vara tasuta kasutamise kokkuleppega oma vanematelt. Kinkelepingus lepiti kokku, et kinkijatel on õigus lepingu eset eluaegselt tasuta kasutada. Samas lepiti kokku, et peale lepingu eseme juurde kuuluva maa erastamist koormavad kingisaajad kinnistu tasuta ja tähtajatu isikliku kasutusõigusega kinkijate kasuks. Hageja soovis kinkelepingujärgset kohustust korduvalt täita, kuid teine kingisaaja ei ole soovinud seda teha vaatamata kinkija poolsetele palvetele.

20. jaanuari 2009. a otsusega rahuldas Harju Maakohus hagi. Ringkonnakohus nõustus 1. septembri 2009. a otsuses maakohtu seisukohtadega, märkides, et kostja esitas täitedokumendi sundtäitmiseks olukorras, kus talle oli ja pidi olema teada, et vastustaja soovib kinkelepinguga endale võetud kohustust seada kinkijatele eluaegne kasutusõigus ja teha kinnistusraamatusse vastav kanne täita, kuid toimingute tegemiseks on vajalik ka teiste puudutatud isikute nõusolekud, millede saamine ei sõltu vastustaja tahtest.

Tulenevalt eelnevast saab järeldada, et selleks, et tunnistataks sundtäitmine lubamatuks alusel, et kohustused tuleb täita üheaegselt, tuleb hagejal esitada tõendid, et poolte kohustuste üheaegne täitmine on võimalik.

4.7.8 Põhjusel, et isiku suhtes on juba läbi viidud täitemenetlus samal alusel või teda on ühe asja eest karistatud kaks korda

Riigikohus on leidnud, et võlgnik saab kordustäitmise vältimiseks esitada sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi.⁶⁰ Ka esimese ja teise astme kohtutes on jõutud samadele järeldustele. Nimetatud alusel esitatud hagide arv oli väike.

Ühes asjas on isik leidnud, et täitemenetlus tuleb lubamatuks tunnistada seetõttu, et tema suhtes on juba kord läbi viidud täitemenetlus sama täitedokumendi alusel (vt Harju Maakohtu 20. juuni 2008. a otsus **tsiviilasjas nr 2-08-7406**⁶¹). **Kohus asus seisukohale, et asjaolu, et hageja suhtes on täitemenetluse käigus juba üks enampakkumine läbi viidud, ei tähenda, et selle enampakkumise lõppemisega oleks täitemenetlus lõppenud või et täitemenetluse käigus uut enampakkumist, ka muude varaesemete suhtes, läbi viia ei saaks.** Tallinna Ringkonnakohus jättis 21. novembri 2008. a otsusega maakohtu otsuse muutmata.

Ühes asjas oli esitatud sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi, kuna isik leidis, et teda karistatakse ühe ja sama teo eest kaks korda. Tartu Maakohtu menetluses olnud **tsiviilasjas nr 2-08-96321**⁶² leidis hageja, et teda on ühtede ja samade tegude eest karistatud kahel korral: maakohtu 15.04.2008.a otsusega ja politseiametniku 02.05.2008.a otsustega. Hageja kandis maakohtu poolt mõistetud karistuse ära. 26.06.2008.a sai avaldaja kohtutäiturilt täitemenetluse algatamise teate, mille kohaselt algatati täitemenetlus väärteoasjades välja mõistetud trahvide sissenõudmiseks. Hageja oli seisukohal, et kahekordse karistamise keeld tähendab ka kahekordse karistuse täideviimise keeldu. Kohus leidis 26. veebruari 2010. a otsuses, et kui hageja oli arvamusel, et teda võidakse karistada või on karistatud korduvalt ühe teo eest, oleks ta pidanud üles näitama suuremat hoolsust ja selgitama välja, kas tema suhtes tehakse väärteootsused ka

⁶⁰ Riigikohtu 18. novembri 2009.a otsus **tsiviilasjas nr 3-2-1-107-09**.

⁶¹ Riigikohus jättis kassatsioonkaebuse 22. jaanuari 2009. a **määrusega nr 3-7-1-2-681** menetluse võtmata.

⁶² Riigikohus jättis kassatsioonkaebuse 31. jaanuari 2011. a **määrusega nr 3-7-1-2-861-10** läbi vaatamata.

nende kahe väärteoprotokolli alusel, kus oli märgitud otsuse kättesaamise kuupäevaks 15.05.2008.a. Seejärel oleks ta pidanud esitama kaebused kohtule. Kohus oli veendunud, et väärteomenetluses on isiku kaitse piisavalt tagatud tema kaebeõigusega ning asja läbi vaatamiseks TMS § 221 lg 1 alusel puudub alus. Tartu Ringkonnakohus jättis 15. novembri 2010. a otsusega maakohtu otsuse muutmata, leides samuti, et hageja on olnud ise hooletu ning ei ole kasutanud talle seadusega antud õigust edasi kaevata kohtuvälise menetleja otsuste peale.

4.7.9 Põhjused, et isikule ei ole nõuetekohaselt kätte toimetatud dokumente välisriigis toimunud kohtumenetluse kohta

Sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi oli esitatud ühes asjas põhjusel, et isikule ei ole nõuetekohaselt kätte toimetatud dokumente välisriigis toimunud kohtumenetluse kohta. Kohtu hinnangul oli hageja valinud õige menetluse, kuna leiab, et täitemenetlus on kostja täitmisavalduse alusel lubamatu (Harju Maakohtu 13. aprilli 2010. a otsus **tsiviilasja nr 2-09-30971**). Asjaolude kohaselt palus sissenõudja pöörata täitmisele Porto Apellatsioonikohtu 20. novembri 2007. a otsus. Hageja leidis, et sundtäitmine tuleb tunnistada lubamatuks, kuna isikule ei ole toimetatud nõuetekohaselt kätte dokumente ei Portugalis toimunud kohtumenetluse alustamise kohta ega mis tahes muid kohtumenetlusega seotud dokumente. Seetõttu ei olnud hageja kuni 25. juunil 2009. a toimunud kontode arestimiseni teadlik tema suhtes toimunud kohtumenetlusest. Eelnevast tulenevalt ei ole hageja saanud kohtumenetluses mis tahes viisil osaleda ega oma õigusi kaitsta. Kohus leidis, et väljastatud täitekorralduse alusel ei olnud võimalik Porto Apellatsioonikohtu otsust täita. Kohtule esitatud materjalidest nähtus, et hagejale on 22.11.2007. a saadetud Porto Apellatsioonikohtu otsus. Samas nähtub asja materjalidest, et lahendi tõlge on tehtud portugali keelest alles 19.06.2009. a. Hagejale kohtutäituri poolt edastatud materjalide hulgas ei ole ühtki tõlgitud materjali ega saatmisteadet. *Vastavalt EÜ määruse nr 805/2004 artiklile 23 on liikmesriigi kohus sel juhul pädev täitemenetlust püüma täitemenetluse kaitsemeetmetega, millised on ette nähtud siseriiklikes õigusaktides.* Kohus nõustus hagejaga selles, *et täitekorraldus on selgelt valesti väljastatud, mistõttu ei ole võimalik selle alusel kostja nõuet hageja vastu täitmisele pöörata.*

4.7.10 Põhjused, et täitedokument on halduskohtus vaidlustatud

Pärnu Maakohtu menetluses olnud **tsiviilasja nr 2-06-29382** asjaolude kohaselt esitas Eesti Vabariik kohtutäiturile täitmiseks maksuotsuse, millega kohustati hageja tasuma täiendavalt käibemaksu 2 254 201 krooni ja tulumaksu 1 737 602 krooni. Kohtutäitur algatas täitemenetluse. Hageja esitas kohtule hagi sundtäitmise lubamatuks tunnistamiseks põhjusel, et täitedokument on halduskohtus vaidlustatud. Kohus leidis 30. septembri 2008.a otsuses, et nimetatud asjaolu ei keela täitedokumendi täitmist, kuna halduskohus võib kaebuse esitaja põhjendatud taotluse alusel või omal algatusel teha igas menetlusstaadiumis määruse kaebuse esitaja õiguste esialgse kaitse kohta, kui vastasel juhul oleks kohtuotsuse täitmine raskendatud või osutuks see võimatuks – halduskohtumenetluse seaduse HKMS § 12¹lg 2.

5. Kokkuvõte

Sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi näol on tegemist haviga, mille eesmärk on **täitedokumendi täidetavuse kõrvaldamine, mitte täitedokumendi enda või selle jõustumise kõrvaldamine.**

Sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi eristamisel kaebusest kohtutäituri tegevuse peale tuleb silmas pidada, et põhjusel, et isikul on vastuväited kohtutäituri tegevusele täitemenetluse läbiviimisel, ei saa esitada sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi. Ka juhul, kui hageja eesmärgiks sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi esitamisel on olnud vabaneda täitekuludest, siis selle eesmärgi saavutamiseks tuleks isikul esitada kaebus kohtutäituri otsuse peale.

Tuvastushagi ja sundtäitmise lubamatuks tuvastamise hagi eristamisel peaks lähtuma põhimõttest, et tuvastushagi tagajärg saab olla ainult tuvastuslik ja ei lõpeta käimasolevat täitemenetlust. Tuleks eristada ka TsMS § 368 lg-te 1 ja 2 kohaldamist. Lõige 2 kohaldub täitedokumendi selgitamise nõude esitamisel.

Varasemalt oli sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi esitamise tähtaeg 30 päeva, kuid TMS-i muutmiselega muutus hagi tähtjatuks. Tekib küsimus, kas nimetatud hagi võiks esitada ka menetlustes, kus varasema TMS-i redaktsiooni kohaselt on 30-päevane hagi esitamise tähtaeg möödas. Iseenesest keelavat sätet täitemenetluse TMS-is ei ole. Ka õiguslikud põhjendused sundtäitmise lubamatuks tunnistamiseks ei ole pärast kuhugi kadunud. Kuid kui varasemalt on hagi sundtäitmise lubamatuks tunnistamiseks jäetud rahuldamata aegumise kohaldamise tõttu, siis on hagi rahuldamata jätmise tagajärjeks on seega see, et hageja ei saa enam sama nõudega samal alusel sama kostja vastu kohtusse pöörduda.

Kohtupraktikas on suures osas kinnistunud TMS § 221 lg-s 2 sätestatud seisukoht, et kui täitedokumendiks on kohtulahend, võivad võlgniku vastuväited nõudele olla üldjuhul sellised, mis põhinevad pärast nõude tekkimist ilmnunud asjaoludel, mis täitmist ei võimalda Samas esines juhte, kus kohus on sundtäitmise lubamatuks tunnistanud alusel, et nõue on tasaarvestatud, kuid tasaarvestuse aluseks olnud nõue oli tekkinud enne kohtulahendi jõustumist.

Üks sundtäitmise lubamatuks tunnistamise alus on asjaolu, et kohustus on täidetud. Juhul, kui isik on kohustuse täitnud, kuid maksekorraldusele märkinud ebakorrektsed andmed, on kohtud lugenud kohustuse täidetuks, kui isik on sisuliselt oma kohustuse täitnud. Kuid valele arveldusarvele raha tasumist ei saa käsitleda kui kohustuse täitmist, kui kostja ei ole andnud nõusoleku raha tasumiseks kolmandale isikule või sellise tegevuse hiljem heaks kiitnud. Elatise asjas ei saa lugeda kohustust täidetuks õigele isikule, kui lapsele on mistahes viisil raha antud. Samuti ei saa enamakstud elatist tasaarvestada tulevase perioodi elatisekohustusega, kuna sisuliselt on tegemist elatise tagasinõudega.

Alusel, et nõue on ajatatud, oli esitatud väga vähe sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagisid, seega ei saa nimetatud aluse kohta ka üldistusi teha.

Sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi võib tulenevalt TMS § 221 lg-st 1 esitada alusel, et nõue on tasaarvestatud. Enamasti lahendasid kohtud nõuet õiges järjekorras, tuvastades kõigepealt tasaarvelduse eeldused ning siis kontrollitakse, kas on tehtud tasaarvestuse avaldus ning teisi asjaolusid (sh seda, kas tasaarvestuse aluseks olev nõue tekkis pärast kohtulahendi jõustumist).

Suurimad probleemid tekivad kohtupraktikas sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagidega, mis on esitatud TMS § 221 lg-s 1 loetlemata põhjustel. Esmalt on vajalik kindlaks teha, kas hagi väljatoodud alusel hagi esitamine on lubatav ning seejärel tuleb kontrollida, kas sundtäitmise lubamatuks tunnistamine nimetatud alusel on võimalik. TMS § 221 lg-s 1 loetlemata põhjustel tuleb sundtäitmise hagi esitamist lubada eelkõige asjades, **kus ükski sõltumatu organ ei ole poolte vaidlust enne täitedokumendi kohtutäiturile esitamist läbi vaadanud**. Ka juhul, kui täitedokumendiks on kohtulahend, võib esitada sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi TMS § 221 lg-s 1 loetlemata alusel. Tuleb aga arvestada TMS § 221 lg-s 2 sätestatud piiranguga. Järgnevalt on välja toodud, millistel alustel on kohtud sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi esitamist lubanud:

- Üks alus sundtäitmine lubamatuks tunnistamiseks on hea usu põhimõtte rikkumine. Hagejad tuginesid enamasti asjaolule, et kostja on esitanud nõude hea usu põhimõtte vastaselt liiga hilja. Nimetatud alusel hagi rahuldamine oli pigem erandlik;
- Alusel, et nõuet ei ole, saab sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi esitada eelkõige asjades, kus täitedokumendiks ei ole kohtulahend.⁶³ Ka 5. aprillil 2011. a jõustunud TMS § 221 lg 1¹ sätestab, et muu kui kohtulahendi sundtäitmise puhul, iseäranis TMS-i § 2 lg 1 p-des 18–19¹ nimetatud täitedokumentide puhul, saab võlgnik sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi esitada ka kõik vastuväited täitedokumendist tuleneva nõude olemasolule ja kehtivusele. Praktikast on TMS-i § 221 lg-st 1¹ tulenev nimetatud säte jõustumist sisuliselt rakendunud, kuna kohtud on lubanud esitada sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi põhjusel, et nõuet ei ole. Eelkõige esitati põhjusel, et nõue puudub, hagnosisid, kui leiti, et:
  - vaidlusalust rahasummat ei ole algusest peale hageja käsutusse antud;
  - tehing on vastuolus seadusega (TsÜS § 87) või heade kommetega või avaliku korraga (TsÜS § 86). Seda, kas leping vastab nt headele kommetele, saab kohus hinnata omal algatusel.⁶⁴ Ka teised TsÜS-ist tulenevad tehingu tühisuse alused peaksid olema sundtäitmise lubamatuks tunnistamise nõude aluseks;
  - tehing on näilik. TsÜS § 89 lg 1 kohaselt eeldab tehingu näilikkuse tuvastamine tahteavalduste, s.o tehingu sisulist hindamist⁶⁵;
  - täitedokument on sõlmitud pettuse või eksimuse abil. Ka teised TsÜS-ist tulenevad tehingu tühistamise alused peaksid olema sundtäitmise lubamatuks tunnistamise nõude aluseks;
  - täitedokumendis oli tegemist tühise tüüptingimusega;
  - täitedokumendis on rikutud tarbija õigusi;
- Täitedokumendi puudumise alusel esitati hagnosisid seoses TMS-is täitedokumentide mõiste muutumisega 31.12.2005;
- Üheks sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi esitamise põhjuseks oli ka nõude aegumine. Sealjuures tugines kostja enamasti TsÜS § 146 lg-le 4, milles on sätestatud 10-aastane aegumistähtaeg. Nimetatud tähtaeg on aga erandlik ja selle kohaldamiseks peab kohustuse rikkumise tahtlikkuse tõendama nõude esitaja;
- Mitmeid sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagnosisid olid esitatud põhjusel, et tegemist on vastastikuste kohustustega, mis tulevad täita üheaegselt ja kostja oma kohustust täitnud

⁶³ Vt Riigikohtu 31. jaanuari 2008. a otsus **tsiviilasjas nr 3-2-1-134-07**.

⁶⁴ Vt Riigikohtu 21 novembri 2008. a otsus **tsiviilasjas nr 3-2-1-111-08**.

⁶⁵ Vt Riigikohtu 17. detsembri 2009. a otsus **tsiviilasjas nr 3-2-1-137-09**.

ei ole. Kohtupraktikas on jõutud seisukohale, et nimetatud alusel on võimalik esitada sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi. Kuid sellel alusel hagi rahuldamist esines vähe, kuna isikud ei suutnud tõendada, et tegemist oli vastastikuste kohustustega;

- TMS § 221 alusel võib esitada hagi leppetrahvi või viivise vähendamiseks. Ka esimese ja teise astme kohtute praktikas on enamasti tunnustatud sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi esitamist alusel, et viivisenõue on vastuolus seadusega. Ei tohiks ei tohiks unustada, et **viivisenõue, sealhulgas ka seadusjärgne viivisenõue, võib olla vastuolus hea usu põhimõttega**⁶⁶;
- Samuti võib esitada sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi kordustäitmise vältimiseks. Asjaolu, et hageja suhtes on täitemenetluse käigus juba üks enampakkumine läbi viidud, ei tähenda, et selle enampakkumise lõppemisega oleks täitemenetlus lõppenud või et täitemenetluse käigus uut enampakkumist. Kuid asjas, kus isik leidis, et teda karistatakse ühe ja sama teo eest kaks korda, jõudis kohus seisukohale, et väärteomenetluses oli isiku kaitse piisavalt tagatud tema kaebeõigusega ning asja läbi vaatamiseks TMS § 221 lg 1 alusel puudub alus;
- Sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi oli esitatud ühes asjas põhjusel, et isikule ei ole nõuetekohaselt kätte toimetatud dokumente välisriigis toimunud kohtumenetluse kohta. Kohus leidis, et täitekorraldus oli valesti väljastatud, mistõttu ei olnud võimalik selle alusel kostja nõuet hageja vastu täitmisele pöörata;
- Põhjusel, et täitedokument on halduskohtus vaidlustatud

Sundtäitmise lubamatuks tunnistamise aluseks ei ole täitedokumendi ebaselgus. Täitemenetluses täitedokumendi tõlgendamise üle vaidluse tekkimise korral võib TsMS § 368 lg 2 järgi sissenõudja või võlgnik esitada hagi teise poole vastu nõudega tuvastada, kas täitedokumendist tuleneb hagejale mingi konkreetne õigus või kohustus.

---

⁶⁶ Vt Riigikohtu 10.oktoobri 2007. a otsus **tsiviilasjas nr 3-2-1-41-07**.